

Fuglevennen

Vår 2021

- Glentene kommer
- Nå er det museår igjen
- Bli kjent med musene
- Han setter dyrene i fokus
- Fuglefolkets "bibel" er femti år

Fuglefauna i endring

Foto: Morten Kersbergen.

Denne rovfuglen har du kanskje ikke sett tidligere, men det kan endre seg raskt. Glenta ble funnet hekkende i Østfold på slutten av 1800-tallet, men forsvant så som hekkefugl i Norge. I fjor dukket den opp igjen, også denne gangen i Østfold. Glenta har økt kraftig i Sverige i løpet av de siste tiårene, og stadig flere blir sett i Norge. Kanskje du er heldig og får se den i sommer?

Naturen er aldri statisk. Den er i stadig endring, noe alle som er interessert i fugler legger merke til. Hvert år dukker det opp nye fuglearter i landet, fugler som hører hjemme lenger mot sør eller sørøst. Mange av disse sprer seg nordover fordi klimaet blir mildere, mens andre kan spre seg av årsaker vi ikke kjenner.

I dette bildet er det dessverre også noen arter som blir sjeldnere, og som vi kanskje står i fare for å miste. Flere av buskspurvvene har gått kraftig tilbake. Vierspurven fantes tidligere i de østlige delene av Hedmark, men den har nå forsvunnet. På fjellet har lappspurven mange steder i Sør-Norge blitt en sjelden spurvefugl. Hortulanen har lenge stått i fare for å forsvinne fra kulturlandskapet, men fremdeles holder en håndfull fugler stand og hekker i Hedmark.

Langsiktig overvåking er det viktigste verktøyet for å kunne dokumentere slike endringer. Her er innsatsen fra alle landets fugleinteresserte av uvurderlig betydning. Hagefugltellingene er et slikt prosjekt som over tid viser tydelig om arter øker eller avtar i antall.

NOF samarbeider med Norsk institutt for naturforskning om et annet, langsiktig overvåkingsprogram, kalt TOV-E. Resultater fra dette programmet kan du blant annet finne mer om i hovedtidsskriftet *Vår Fuglefauna*. Også du kan delta på disse undersøkelsene og bidra til økt kunnskap om fuglefaunaens utvikling i Norge.

Roar og Trond

Innhold

	Side
Fuglefauna i endring	2
Bli krykkjeforsker	3
En tøff vinter	4-5
Jeg lurar på ...	6-7
Glentene kommer	8-9
Slik kjenner du igjen glentene	10-11
Museår igjen	12-13
Motoren i skogen	14-15
Lær deg museartene	16-19
Han setter dyrene i fokus	20-22
Med skjæra som nabo	23
Sjelden fugl eller unormal gulspurv?	24-25
Hagefugltellingen mot nye høyder	26-27
Naturopplevelser:	
Fuglene på golfbanen	30
Bjørn fikk bjørn på føringsplassen.	31
Fuglefolkets "bibel" 50 år	32-33
Oppdrag Fuglekasse	34-35
NOF-kalenderen	36-39

Fuglevennen

kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten. Fuglevennen er en del av medlemskapet i Norsk Ornitologisk Forening (NOF). Medlemskap kan tegnes via hjemmesiden www.fuglevennen.no eller www.birdlife.no eller ved å ringe 73 84 16 40.

Redaksjon:

- * Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Naturmuseum og botanisk hage,
Universitetet i Agder
r-solhe3@online.no
- * Trond Vidar Vedum, Hamar
- * Magne Myklebust, NOF
- * Morten Ree, NOF
- * Otto Frengen, Trondheim

Bildebearbeiding, layout og uttegning:
Roar Solheim

Forside: Lappuglehamn med mus.

Foto: Roar Solheim.

Bakside: Spurveugle i snøen.

Foto: Randi Høvik.

Fuglevennen 2021 årg. 18 nr. 1
ISSN 1504-0623

Samarbeidspartnere

Naturmuseum og
botanisk hage,
Universitetet i Agder

www.naturmuseum.no

Nettverk for miljølære

www.miljolare.no

Fuglevennen på nett

På nettsiden Fuglevennen.no finner du tidligere utgaver av Fuglevennbladene. Der finner du masse nyttige tips, og kanskje svar på noen av spørsmålene dine.

Hjelp til med å forske på hvor krykkjene velger å hekke

Foto: Røar Solheim

Krykkjer hekker ofte på bygninger, som her i Vardo.

Visste du at mange krykkjer har flyttet til byene? Nå trenger vi din hjelp til å finne ut hvorfor!

Til sommeren skal *Norsk institutt for naturforskning* (NINA) undersøke hvor krykkjene bor og hvor mange unger de får langs hele kysten av Norge. Men kysten er lang, og for at vi skal skaffe informasjon fra flest mulig steder trenger vi din hjelp.

Kanskje du har en fugleforskerspire i magen og har lyst til å hjelpe oss med å kartlegge hvor krykkjene hekker og hvor mange unger de får? Eller kanskje du har noen fine foto som viser de kreative, rare eller lure plassene krykkjene kan finne på å hekke?

Vi hører gjerne fra deg. Bare send en e-post til:

Signe Christensen-Dalsgaard og Tone Reiertsen

urbanekrykkjer@nina.no

så sender vi en beskrivelse av hvordan man best forsker på krykkjene i nærområdet. Du kan også følge oss på Facebook: @Urbanekrykkjer og Instagram: urbanekrykkjer.

Følg med på nettsiden til Fuglevennen, det kommer til å bli mer aktivitet omkring krykkjene utover våren og sommeren.

En tøff vinter

Vinteren vi har bak oss bød på utfordringer for mange fugler, da det kom snø og streng kulde fra starten av januar. Mange meldte om forkomne og døde rugder. Denne ble fotografert på Kvarenes øst Kristiansand. Dessverre var det langt flere som ble funnet døde. Hvor mange rugder

som klarte seg får vi kanskje svar på når rugdene starter sin parringsflukt i april, til glede for mange skogsvandrere.

Foto: Arvid Kvarenes.

Plast i småfuglreder

Fotografert: Klaus Gaarder.

Hei,

I begynnelsen av november i fjor rensket jeg fuglekasser før vinteren. Jeg gjorde da en observasjon som jeg tror kan være av interesse, selv om dette muligens er kjent fra før. Vi bor i skogkanten i Oslo og har en fuglekasse som har blitt benyttet av svarthvit fluesnapper gjennom flere år. I fjor inkluderte redematerialene en betydelig mengde plast av ulik form. Alle delene var av tynn folie-type. Noen større flak kunne ligne på bjørkebark og remser med smal, tynn plast.

I 2011 hadde vi en tragisk hendelse i den samme kassa med en

fluesnapper, og den gang forsto jeg ikke hva som hadde skjedd. Hunnen hang død ut av hullet med noe rundt beinet, og da jeg prøvde å fjerne henne dro jeg med redematerialer. Nå er det vel nok så opplagt at dette også var en eller annen form for plast som var brukt og dermed hadde dannet en snare rundt beinet hennes.

Jeg vet jo at ulike fugler bruker mange menneskelagde materialer i redebygging (har sett kråkereder av ståltrådkleshengere i Osakal!), men jeg har aldri hørt om dette hos småfugl. Er dette kjent fra tidligere?

Mvh

Klaus Gaarder

Fugler har dessverre ikke evnen til å oppfatte om noen typer reirmaterialer kan være farlig eller ikke. Mange sjøfugler bruker tang og tare til reirmaterialer, og plukker med seg plast som garnrester og tauverk. Noen benger seg fast i dette og dør. Så vidt jeg kjenner til er det ikke gjort noen studier eller beskrivelser i Norge over funn av unaturlige materialer i småfuglreir. Det er

imidlertid ikke bare plast som kan være farlig for småfugler. Lange tråder eller hår kan også fungere som en snare hvor småfugler blir hengende fast etter et bein. Flere slike tilfeller er kjent, og jeg har selv funnet kjøttmeis som hadde satt seg fast i reirmaterialer og omkommet i reiret.

Red. anm.

Jeg lurer på...

Hvis du lurer på noe om fuglekasser, fugleforing eller om fuglenes liv, så kan du ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Du kan også gå inn på *Spør en ornitolog* på våre hjemmesider www.fuglevennen.no.

Når et spørsmål og svar fra nettsidene kan være av interesse for Fuglevennens lesere, kan det bli gjengitt her i bladet.

Ukjent fugl på forplassen

Foto: Vigdis Flatseth.

Den 4. februar fotograferte jeg en ukjent fugl på forplassen, litt nord for Ålesund. Den var på størrelse med en svarttrost (se bildet), hadde lengre, rett nebb, lange sorte klør og mørkebrunt mønster. Hva er dette?

Vigdis Flatseth, Ålesund

Du har hatt besøk av ei vannriksse. Vanligvis holder disse seg i eller nær vann, men om vinteren kan de dukke opp på uvante steder når vannet fryser til. I vinter var det kaldt i hele landet, og vannet froset til. Flere andre fikk også besøk av vannriksere i vinter.

Red. anm.

Stokkender inntok foringsplass for småfugl

Hei,
I vinter har foringsplassen min i Sandnes blitt invadert av stokkender. Jeg fikk omsider tatt noen bilder fra foringa hvor stokkendene har inntatt en dominerende rolle. Jeg sender et bilde hvor 22 ender kan telles. Det er tydelig at småfuglene etter hvert har måttet ta til takke med annenfiolinrollen på bakkeplan, her representert ved en enslig svarttrost. Dette er litt spesielt da jeg på det meste har observert 23 svarttroster, med snitt på godt over 10 individer hver dag. Søndag den 7. februar sto jeg på i et par timer i et forsøk på å jage stokkendene vekk fra foringa, men jeg forsto raskt at dette ble en umulig oppgave da stokkendene nærmest har vært desperate i det kalde været som har vart lenge. På det kaldeste var det -16,7 grader! Dessuten hadde også et par krikkender "forvillet" seg sammen med stokkendene, og jeg må innrømme at det var med

en viss bismak jeg prøvde å jage dem. Jeg har nå endret taktikk og kastet ut solsikkefrø over et større område for å "spre" stokkendene slik at småfuglene som søker mat på bakken kan ta tilbake plassen hvor de har funnet solsikkefrø tidligere. Det kan muligens se ut som om

dette fungerer, men det går med mye frø (140 kg siden nyttårsaftnen).

Hilsen
Bjørn-Tore Rekeve Seim
Sandnes

Er stæren en kjøttspiser?

Hei,
Jeg hadde besøk av en stær på gårds-plassen i mai i fjor som kjempet hissig med ei mus. Jeg synes det ser ut som ei spissmus, men den er kanskje giftig? Men det enten visste eller brydde ikke stæren seg om der den gjorde intense forsøk på å få hull på skinnen ved å riste musa kraftig. Jeg så ikke at det var liv i musa, men det vil ikke forundre meg om stæren også hadde drept den. Hvor vanlig er det at stær tar slikt bytte?

Ivar Langerud
Kongsvinger

Foto: Ivar Langerud.

Du har sannsynligvis vært vitne til noe uvanlig her. Vi har ikke sett bilder av lignende oppførsel hos stær. Litteraturen angir likevel at stær kan spise både unger og voksne, døde spurvefugler, firfiser, frosk og salamandere. Stæren spiser insekter, mark og lignende småkryp, og da er ikke veien til å spise andre former for kjøtt særlig lang. Stæren på bildet over til høyre

Foto: Roar Solheim.

landet på et utebord på Hamar og forsynte seg med fåriskålkjøtt fra en tallerken. Den kom tilbake etter mer, og var sannsynligvis opptatt med å fore ungene sine med disse kjøttbitene. Spørsmålet blir dermed om stæren selv drepte spissmusa, eller fant den død. Det siste kan være sannsynlig, siden katter ofte dreper spissmus og lar dem ligge.

Glentene kommer!

Foto: Roar Solheim.

Glenta og dens nære slektning svartglenta er to rovfugler som ses stadig oftere i Norge. I 2020 hekket det til og med et par glenter i tidligere Østfold fylke. Dette er første gang på mer enn hundre år at glenta er funnet hekkende i Norge. På slutten av 1800-tallet hekket nemlig glentene her i landet, og da var det nettopp i Østfold at arten ble funnet som hekkefugl.

I Sverige var glenta en vanlig hekkefugl på denne tiden, men utover på 1900-tallet ble den stadig sjeldnere. Nedgangen startet allerede ved begynnelsen av århundreskiftet. Omkring 1970 fryktet svenskene at glenta skulle forsvinne helt som hekkefugl i

Sverige. I 1972 kjente man bare til 19 individer i den sydligste delen av landet. Det ble derfor startet et redningsprosjekt for å berge glenta som en del av Sveriges fuglefauna. Ett av tiltakene var å legge ut kadavere og kjøtt fra giftfrie hus-

dyr om vinteren, for glentene er utpregede åtselere.

Hvorvidt det var vinterforingen som berget de siste glentene i Sverige, eller foring i kombinasjon med mildere vintre, er ikke sikkert.

	2016	2017	2018	2019
Glenter sett i Norge	15	25	36	36
Svartglenter sett i Norge	6	9	12	23
Svartglenter sett i Sverige	-	272	308	350–400
Svartglente; par som hekker i Sverige		15	15	15

Opplysninger fra Fugleåret (Norge 2016–19) og Fågelåret (Sverige 2017–19).

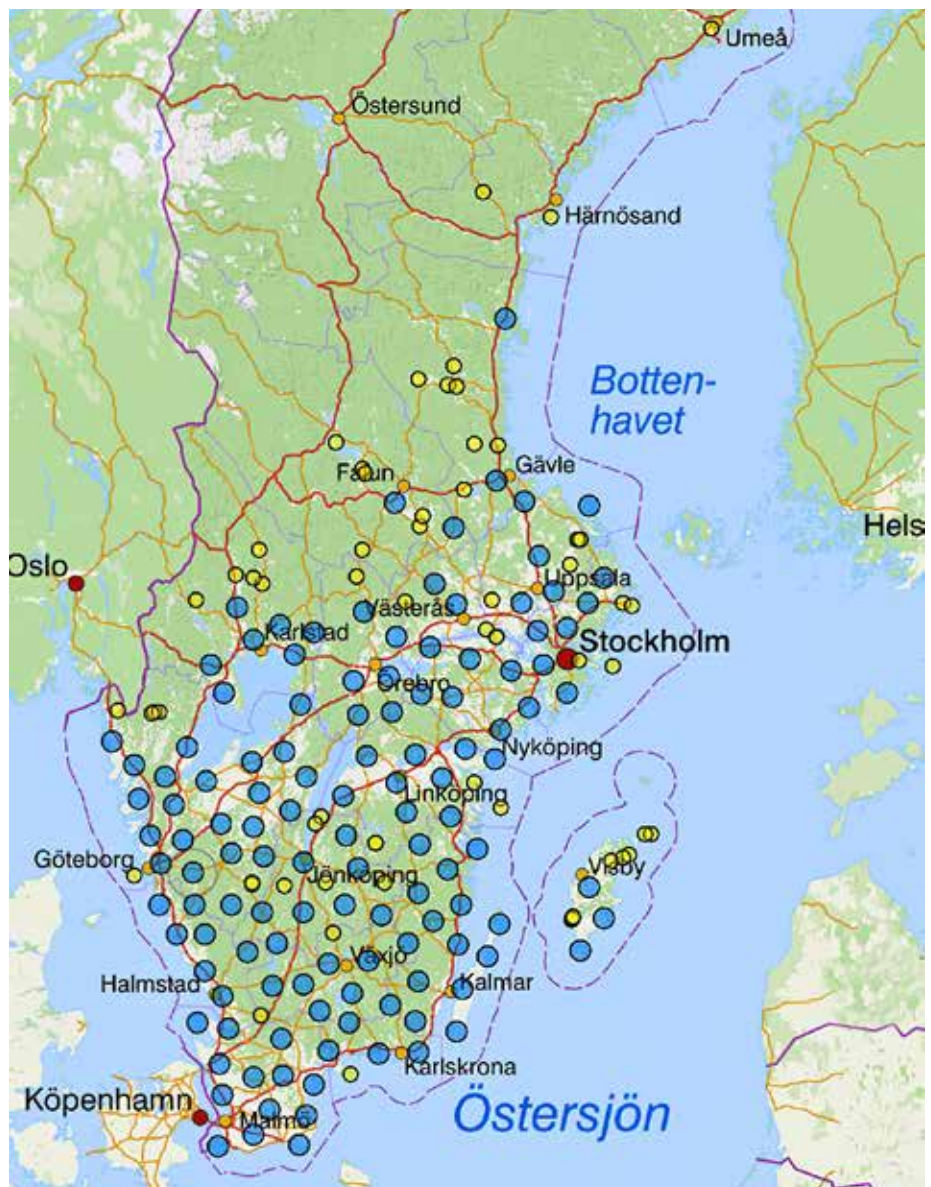
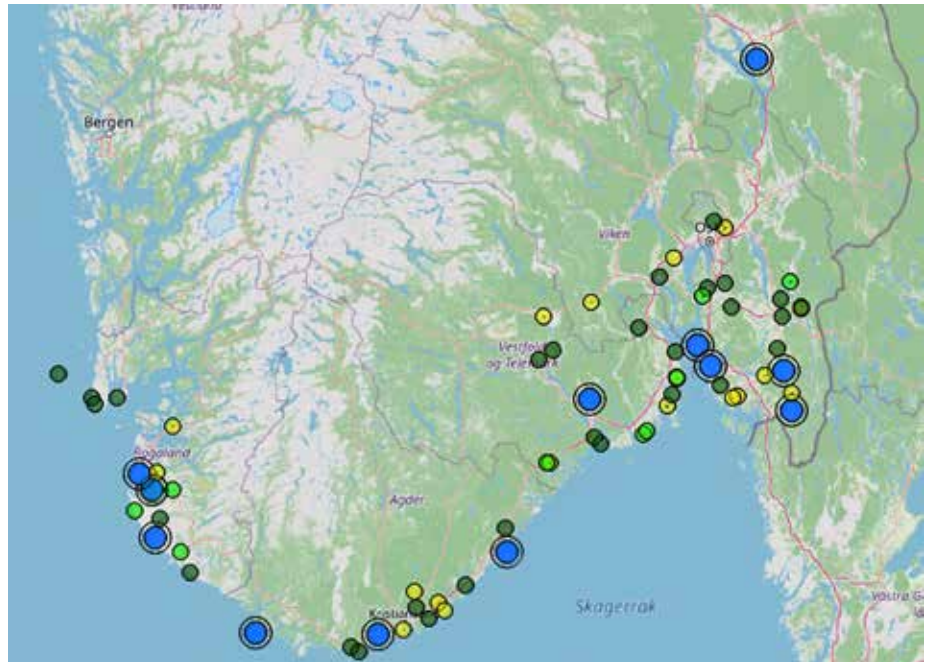

Glenter observert i 2020 etter Artsdata-bankens norske og svenske sider. I Norge har de aller fleste glentene blitt sett langs kysten fra Hvaler til Hordaland. Noen få er sett ved Mjøsa. I Sverige er glenter sett over hele den sørlige delen av landet, og flere steder nordover til midtre deler av landet. Nordligste rapport er langs Bottenvika mellom Umeå og Luleå (ikke med på kartet).

Men det som er sikkert er at glenta har hatt en eksplosiv bestandsutvikling i vårt naboland etter 1970. I 2017 anslo svenske ornitologer at det hekket mellom 3600 og 4300 par glenter i landet! Denne høsten ble det talt hele 4574 glenter som trakk mot Danmark eller Tyskland, og glenta var den tredje vanligste rovfuglen i Falsterbol!

Den store bestandsveksten av glente i Sverige har også ført til at flere glenter besøker Norge, og altså vendte tilbake som norsk hekkefugl i 2020. Da Svein Haftorn skrev om glenta i sitt bokverk *Norges fugler* i 1971, var det under ti funn av arten i landet fra århundrets første halvdel. I de fire årene 2016–2019 ble det rapportert om minst 112 observasjoner av glenter i Norge.

Glenta har en nær slektning som kalles svartglente. Den er verdens mest tallrike rovfugl. Også denne arten har etablert seg som hekkefugl i Sverige, men foreløpig i mindre antall. I hvert av årene 2017–2019 rapporterte svenske ornitologer om 15 par svartglenter i landet. Mengden observasjoner økte imidlertid fra 272 til opp mot 400 i disse tre årene. Også i Norge dukker enkelte svartglenter opp. Fra 2016 til 2019 økte antallet observerte svartglenter fra 6 til 23.

Slik kjenner du igjen glentene

Glenta er rask til å oppdage kadavere eller kjøtt på en foringsplass, som på dette bildet. Mens kråkefuglene lander på bakken rundt slakteavfall fra et villsvin, stuper glentene ned og snapper med seg kjøttstykker midt mellom ravn og kråker. På dette bildet er den rødoransje stjertfargen godt synlig.

Glenta er en rovfugl som er litt større enn en musvåk. I forhold til kroppen har glenta litt lenger og slankere vinger enn en musvåk. Det beste kjennetegnet er den oransjerødlige stjerten. Denne

fargen ses best på oversiden. Glenta har en tydelig kløftet stert. Når stjertfjærene spres mye ut kan det imidlertid være vanskelig å se at stjerten er kløftet, da kan den se ut til å ende tvert.

Svartglenta er en av verdens mest tallrike rovfugler. Den finnes i Europa, Asia, Australia og Afrika. I tropiske områder som i Afrika og Asia kan du oppleve store flokker med svartglenter som sirkler i lufta. Arten finnes ikke i Amerika.

Fotografier s. 10: Roar Solheim.

Glenta (over) og svartglenta (under) skilles best ved at glenta har lysere fjærdrakt og rødoransje stert. Motlys og dårlige lysforhold kan imidlertid gjøre det vanskelig å se forskjell på de to artene.

Svartglenta er litt mindre enn glenta, men slike størrelsesforskjeller ser du ikke når du observerer disse rovfuglene enkeltvis. Svartglenta er ikke svart, men mer jevnt brun. Derfor er det svenske navnet *brun glada* mer passende enn det norske svartglente. Også svartglenta har en svakt kløftet stert som lett oppfattes som tvert avskåret når fjærene er lett utspredt.

Musvåk

Glente

Svartglente

Fotografier: Roar Solheim.

Glente (øverst til høyre) har tydelige hvite felter i den ytre delen av vingen (håndsvingfjærene). Vingenes underside kan derfor minne om vingene til en musvåk (over til venstre), men det er tydelig å se at glentas vinger er lengre og smalere enn musvåkens vinger. Hode og hals har også tydelig lysere farge enn resten av kroppen, til forskjell fra de fleste musvåker. Lyst hode og hals kan også ses på mange svartglenter (nederste av de to bildene over). Også hos svartglenta er de indre delene av håndsvingfjærene lysere enn resten av vingen. Selv om disse feltene ikke er hvitaktige som hos glente, så kan denne lysbeten noen ganger gjøre det vanskelig å se sikkert om fuglen er en svartglente eller en glente. Selv om glentas stert er tydelig lysere og dypere klostet enn stjerten hos svartglente, er det heller ikke alltid lett å se dette kjennetegnet godt. Det beste er å få tatt bilder av fuglen, slik at kjennetegn kan studeres i ettertid på en skjerm. Legg merke til likheten mellom musvåken og svartglentas stert med hensyn til de mørke tverrbåndene på stertfjærene.

Det er lett å forveksle musvåk og svartglente når de to rovfuglene sitter stille. De lyse dekkfjærene på oversiden av svartglentas vinger kan skimtes på fuglen til høyre. Dette er det lett å overse. Den beste måten å fastslå at det er en svartglente og ikke en musvåk du ser, er derfor å kunne observere fuglen i lufta. Musvåken har tydelig store, hvite felter på undersiden av vingen, mest tydelige i håndsvingfjærene. Når musvåken sprer stjerten litt ut, ser du tydelig at den er avrundet. Hos svartglenta virker den utspilte stjerten rett avskåret.

Musvåk

Foto: Roar Solheim.

Svartglente

Foto: Morten Kersbergen.

Nå er det museår igjen

I et lemenår kan lemen falle utfor skrenter som ved denne vannkraftdammen. Det er landskapets utforming som tvinger dem sammen. Mange kan bli overkjørt der de krysser en vei, eller de kan drukne i elver. Lemen kjennetegnes ved å bli svært hissige i lemenår.

Fotografier s. 12-13: Roar Solheim.

De fleste har hørt om lemenår. I slike år blir det så store mengder lemen i fjellet at mange vandrer ned i skogområdene før de til slutt dør og nærmest forsvinner. Slike toppår inntreffer som regel hvert tredje til fjerde år.

De andre museartene har også slike toppår, etterfulgt av bunnår. Som regel svinger mengdene av ulike musearter i takt. Hvis det er mye lemen, er det gjerne også mye klatremus og markmus. Høsten 2020 var det oppgang i mengdene av klatremus og lemen i Sør-Norge, slik at det trolig blir et nytt toppår i 2021.

Spissmus varierer også i antall, men de kan ofte ha toppår ett år senere enn smågnagerne. Forskere har lenge forsøkt å finne ut hvorfor mengden av mus varierer så mye. Noen mener at det er de som spiser musene som styrer svingningene, mens andre mener at det er kvaliteten på plantene som musene spiser som er avgjørende. Det spennende er at størrelsen på toppårene gjerne øker opp mot fjellet og jo lenger nord du kommer i landet. I Sør-Sverige og Danmark hvor bakken og plantene ikke er dekket av snø om vinteren, er det nesten ingen variasjoner i antall mus. Det ser altså ut til at lengden på plantenes vekstsesong spiller en rolle. Jo lenger plantene er dekket av snø, desto større svingninger i musebestandene. Hvordan kan dette henge sammen?

Planter forsvarer seg mot å bli spist ved å lage kjemiske stoffer som gjør dem ufordøyelige eller lite næringsrike. Jo lenger tid bakken

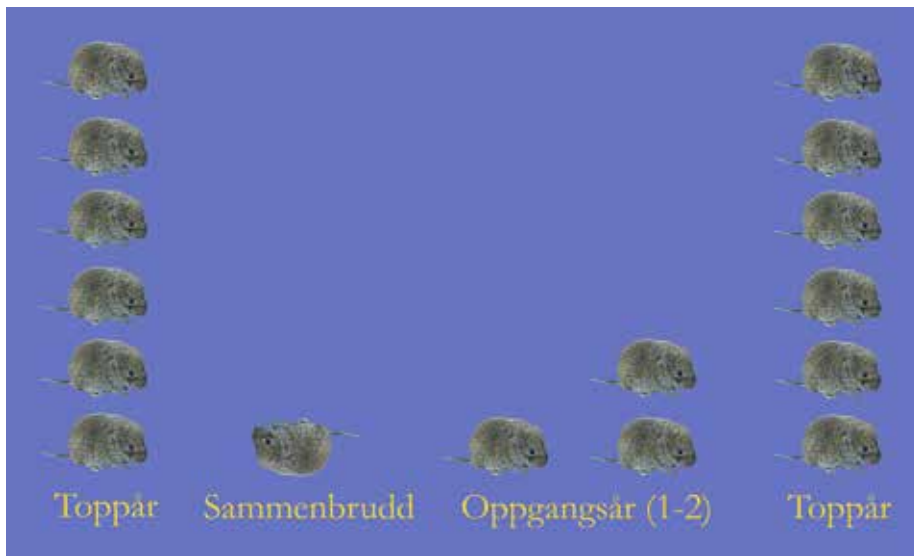
De fleste musearter i Norge varierer regelmessig i antall. Etter et toppår eller museår bryter musebestanden sammen. I et slikt bunnår ser du nesten ikke mus i skogen eller på fjellet. Etter ett til to år begynner bestanden igjen å vokse, for så å nå en ny topp tre til fire år etter den forrige toppen.

er dekket med snø, desto kortere vekstseson får plantene. Når de blomstrer og setter frø, har mange planter ikke energi nok til også å lage slike forsvarstoffer. Da blir plantene mer næringsrike, og både mus, hare og hønsfugler øker i antall. Etter gode blåbærår blir det flere klatremus og andre skoglevende fugler og pattedyr. Til og med elgkalvene vokser seg tyngre i slike år med god beitekvalitet på plantene.

Skogmusene nyter godt av eikenøtter. Eik på Sørlandet har ofte gode frøår annet hvert år. Derfor er det kortere tid mellom toppårene for skogmus enn for klatremus og markmus. Når toppår faller sammen for alle disse artene blir det gode hekkemuligheter for ugler og rovfugler. I slike år legger de mange egg, og får fram flere unger enn når gnagerne er fåtallige.

Blåbær (til høyre i midten) er viktig mat for klatremus og mange andre dyrearter i barskogen. Når plantene blomstrer og lager bær, kan de ikke forsvare seg mot beiting.

Under snøen kan musene lage ganger og formere seg i løpet av vinteren. Gangene forer de med gress. Når snøen smelter, blir det liggende igjen "gresspølser" som sportegn etter disse gangene. I et museår kan store gressområder være fullstendig dekket av slike gresspølser, som her.

Motoren i skogen

Fjellvåkene (over) er trekkfugler som flyr mot SØ om høsten. Under vartrekket tilbake til Norge leter fuglene etter områder med mye mus eller lemen. Da kan de slå seg ned og bekke, og kanskje fore opp fem unger (til venstre). Også myrhauk (under) er trekkfugler som baserer hekkingen på gode forekomster av smågnagere. Når det er lite mus, ser du nesten ingen myrhauker i fjellet.

Smågnagere er viktig mat for mange fugler og pattedyr. Små mårdyr som snømus, røyskatt og mår er spesialister på musejakt. Rødreven lever også nesten bare av mus i et museår. Mange ugler er utpregede musejegere, og hekker nesten bare når det er mus å finne. Mange rovfugler jakter også smågnagere når det er mange av dem. Tårnfalk, musvåk, fjellvåk og myrhauk er dyktige musejegere. De to sistnevnte hekker bare når det finnes mus eller lemen.

Smågnagernes variasjon i antall skaper store forskjeller fra år til år for de som jakter på dem. I et toppår hekker de fleste rovfugler og ugler, og de legger mange egg og klarer å fore opp de fleste av ungene. Jordugle, snøugle, perleugle og spurveugle kan legge opp mot 10 egg i et godt muse- eller lemenår, mens de kan legge 2-3 egg hvis det er få smågnagere.

Fordi mus er så viktige for mange pattedyr og fugler, fungerer de som nøkkelarter i våre nordlige områder. Den store forskjellen i musmengde fra et bunnår til et toppår skaper utfordringer for alle som jakter på dem. Forskjellige arter takler denne variasjonen på ulike måter.

Rødrev med kjeften full av mus.

Noen rovfugler og ugler flytter når musebestanden bryter sammen. Snøugler som hekker i Norge ett år, kan neste år befinne seg på Tajmyr-halvøya i Russland, rundt 2500 km lenger øst. Der kan de være heldige å treffe på et toppår for lemen, for smågnagernes toppår inntreffer ikke samtidig over alt. I Skandinavia kan det for eksempel være toppår for mus og lemen i den sydlige halvdel ett år, og toppår i den nordlige halvdel året etter. Fjellvåk og jordugler som hekker på Hardangervidda kan neste år befinne seg nord i Sverige.

Perleugle og haukugle flytter også i forsøk på å finne områder med oppgang eller toppår for smågnagere. Ringmerking har vist at disse uglene kan fly mellom Norge og Finland, noen også helt øst til Russland i forsøk på å finne nok mus. En lappugle som fikk satellittsender i Norge, fløy til Sverige, Finland og Russland da musebestanden brøt sammen i Norge.

Musenes svingninger skaper ekstra variasjon og spenning for fuglevenner. Mange henger opp uglekasser, og følger spent med på resultatene i kassene år for år. Hvordan ligger det an med musene? Blir det mange kattugler som hekker, og legger de store kull? Eller blir det kanskje et år med bare tomme uglekasser? Dukker det opp haukugler, og kommer perleuglene til å hekke? Spenningen og forventningen er merkelig når det går mot et toppår for gnagerne, slik som i vår. Selv om du ikke har hengt opp rugekasser for ugler, kan du vente store opplevelser både i skogen og på fjellet i sommer, i alle fall i Sør-Norge. Lenger nord kommer det kanskje et gnagertoppår neste år.

Jordugler (over) er trekkfugler som styr sydover om høsten. I et museår kan mange bekke nær hverandre i fjellet, slik at det nesten blir som en lokal koloni av jordugler. Lappuglene (til høyre) bekker også bare når de finner smågnagere. De siste tre museårene (2011, 2013–2014 og 2017–18) bekket det mange i Hedmark. Også i vår ser det ut til å bli et godt bekkeår for lappuglene. Er du heldig, kan du kanskje få store ungekull av perleugler (under) dersom du har hengt opp uglekasser.

Lær deg museartene

Det finnes flere forskjellige musearter i Norge, men de fleste oppfatter alle bare som «mus». Mus er gnagere, og tilhører samme dyregruppe som ekorn og bever. Det typiske for gnagerne er at de har to store fortenner i over- og underkjeven. Det er disse tennene som har gitt dem betegnelsen *gnagere*. Musene kalles *smågnagere*, mens ekorn og bever ikke regnes til denne gruppen.

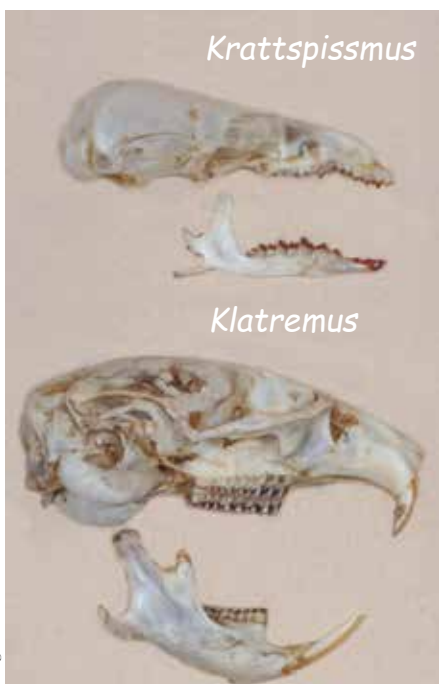
To andre dyregrupper har fått betegnelsen *-mus* i navnet. Dette er spissmus og flaggermus. Det er størrelsen som har fått folk til å kalle disse dyrene for mus, men de er to helt forskjellige dyregrupper. Flaggermusene utmerker seg fordi de kan fly, mens spissmus tross alt kan minne om smågnagere. Det er særlig tennene som viser at de ikke har noe med smågnagere å gjøre. Spissmusene har små, spisse og skarpe tenner som er velegnet til å knuse insektskall med. De hører da også til dyregruppen *insektetere*.

Krattspissmusa er den vanligste av syv spissmusarter som forekommer i Norge. Alle kan kjennes igjen på den lange, spisse snuten.

Den største insekteteren i Norge er piggsvinet. Det finnes syv spissmusarter i Norge. Krattspissmus er den vanligste, etterfulgt av dvergspissmus og vannspissmus. Vannspissmusa er den største, og den er lett å kjenne igjen. Den har sort ryggside og hvit underside, og lever som regel i eller nær vann. I Rogaland har det de siste årene blitt funnet en ny spissmusart for Norge. Den heter husspissmus og er vanlig sydover i Europa. Denne må ha kommet med mennesker til landet.

Musene kan deles i to grupper. Det er de «ekte» musene, og korthalemusene. De «ekte» musene utgjør artene brunrotte, husmus, småskogmus og storskogmus. Hvis du tenker på tegneseriefiguren Mikke Mus, så har du kjennetegnene på de ekte musene; lang hale og store, oppstikkende ører. De siste 20 årene har dvergmus dukket opp i østre deler av Hedmark. Arten er vanlig sydover i Europa, og har spredt seg til Norge fra Sverige. Til Sverige har den kommet med mennesker i nyere tid.

Spissmusene har en lang rekke skarpe, spisse tenner i over- og underkjeven. Hos unge dyr er tennene hvite med brune spisser, som på kraniet til denne krattspissmusa. Kraniet av klatremus viser hvordan tennene til alle gnagere er plassert: To store meiselformede gnagetenner i overkjeven og to i underkjeven. Deretter et langt mellomrom for kinnntennene kommer i en rad innerst i kjeven.

Skoglemen

Fotografert: Roar Solheim.

Lemen

Korthalemusene har hale som er kortere enn kroppslengden, og ørene er ofte skjult i pelsen. Lemen hører til i denne gruppen. Den er lett å kjenne igjen på den oransje ryggfargen med sorte felter. I lemenår kan den i tillegg være veldig hissig, og sette seg på bakbeina og skrike hvis du kommer for nær. Andre smågnagere flykter alltid unna, så også på dette området skiller lemen seg ut som et veldig spesielt dyr.

I gammel barskog med bjørnemose på skogbunnen kan du treffe på skoglemen i de østre delene av Norge. Skoglemen er mindre enn lemen, og er lett å kjenne igjen på blågrå pels med en rødbrun flekk

langt bak på ryggen. Skoglemen kalles noen steder også for blåmus, siden fargen nesten er blåaktig. Begge lemenartene har svært kort hale, som nesten blir borte under dyret.

Brunrotte

Fotografert: Roar Solheim.

Husmus

Stor-
skogmus

Brunrotte og husmus hører til gruppen ekte mus, med store ører og lang hale. Begge har en nesten hårløs hale. Husmus finnes helst rundt gårder med husdyr, og av og til i oresumpskog. Brunrotte finnes helst der det bor mennesker. Begge er frøspisere, men nær mennesker spiser de nesten hva det skal være.

Storskogmus (til venstre) og småskogmus (under til høyre) tilhører gruppen ekte mus. De har lang hale og tydelig utstående ører. Storskogmusa kjennes på et belte av mørk farge tvers over brystet, foran forlabbene. Småskogmus har bare en liten flekk i det hvite, et "slips". Det er disse to museartene som oftest kommer seg inn i hus om høsten.

Storskogmus

Småskogmus

Foto: Roar Solheim.

Fotografert storskogmus: Jeroen van der Kooij.

Markmus

Foto: Roar Solheim

Markmus (over) og fjellmarkmus (under) er svært like av utseende. Hos voksne dyr er markmus noe mer mørkebrune i pelsen, mens fjellmarkmus har en anelse sennepsgult i pelsen, ikke ulikt skogmusene. Fjellmarkmus har litt lenger og grovere hale enn markmus. Begge arter kan finnes i samme område.

Fjellmarkmus

Foto: Roar Solheim

De øvrige korthalemusene kan deles i to grupper. Dette er markmusgruppen og klatremusgruppen. Det er artene markmus, fjellmarkmus og vånd som utgjør den første gruppen, mens klatremus, gråsidemus og rødmsus hører til i den siste gruppen.

Markmus lever på enger, jorder og gressbevokste hogstflater. Fjellmarkmus er veldig lik markmus. Den dominerer i gressenger på fjellet og i høyereliggende skog. På jorder, fuktige enger og i våtmarker kan du treffe på vånd, som også hører til i gruppen gressetende mus, sammen med markmus og fjellmarkmus. Vånden blir mye større enn de andre. Lokalt kalles den ofte for jordrotte, selv om den ikke hører under den samme gruppen som brunrottene gjør. Vånd graver seg gjerne ned til røtter og rotfrukter.

Vånden ligner markmus, men har mye lenger hale og er mye større enn de to markmusartene. De fleste vånd er mørkebrune (under til høyre), men noen ganger kan en finne helt sorte dyr (under til venstre). På det sorte dyret er hele halen synlig, nesten like lang som dyrets kroppslengde. Halelengden hos markmus og fjellmarkmus er under halve kroppslengden.

Vånd

Bildet av den sorte vånden har fått ny, naturlig bakgrunn.

Vånd

Fotografier: Jeroen van der Kooij

Klatremus er den vanligste arten av korthalemus i skog. Den har rødbrun farge på ryggen, og hvit til kremgul underside. Halen er tydelig tofarget med sort overside og hvit underside. Klatremusa finnes nord til Narvik. Her overtar rødmusa plassen nord til og med Finnmark. Rødmusa er mer rødlig enn klatremusa, og har kort hale. Gråsidemus ligner klatremus, med har skifergrå kroppssider. Voksne gråsidemus kan også bli større enn klatremus. Arten finnes fra Agder til Finnmark, men i Sør-Norge er den mest knyttet til høyereliggende skog og fjelltrakter.

Bjørkemusa er noe for seg selv. Den har gnagertenner, men tilhører familien hoppemus. Den ligner en liten skogmus, men har lenger hale enn skogmusene og en sort stripe langs ryggen. Bjørkemusa skiller seg også fra alle de andre fordi den ligger i dvale om vinteren. Det er svært sjeldent å se eller finne bjørkemus. Det siste tiåret er bjørkemus funnet fra Hamar i Innlandet nordover til Rana i Nordland.

Han setter dyrene i fokus

Høsten 2019 viste NRK-TV fire naturfilmer hvor smånagerne og deres rolle i økosystemene sto i fokus. Serien *Når en liten mus skal ut og gå* var laget av Trond Berg fra Elverum, og var resultatet av flere års tålmodig arbeid. Trond Berg ble født i Elverum i 1958, og vokste opp med Hedmarks barskoger som

sitt nærmiljø. Han har laget naturfilm for NRK gjennom en årrekke, og har klart å filme og formidle fugler og pattedyr på en måte som skaper både respekt og interesse for naturen rundt oss. Fuglevennen møtte Trond under redigering av nye innslag fra norsk natur.

Trond deltar aktivt i det lokale fuglemiljøet. Høstsjekking av spurveuglas vinterlager er en av de faste aktivitetene som han organiserer.

Foto: Ole-Thorstein I. Jostad.

Hva fikk deg interessert i natur?

Det kan ha vært Walt Disney, men dette skjedde mens jeg var veldig liten. Bilder av fugler og dyr hadde veldig stor appell. Jeg husker at jeg satt og bladde om igjen og om igjen i boka *Fuglene i farger*. Det tror jeg er en opplevelse som jeg deler med mange andre fugleinteresserte i min generasjon. Men det gikk veldig mange år før jeg oppdaget at det gikk an å oppleve fuglene *ute*. Bestefaren min samlet på fugleegg, og faren min var også fugleinteressert, så det fantes en fugleinteresse i familien. Dyr og fuglers utseende tiltalte meg veldig fra jeg var veldig liten.

Var det et miljø av andre naturinteresserte der du vokste opp?

Jeg var vant til å være den mest fugleinteresserte blant de jeg kjente nesten til jeg ble voksen. Jeg kom tilbake til Elverum etter å ha studert i Oslo, og først da fikk jeg høre om noen andre som også var interessert i fugler. Jeg fant et hønsehaukreir – kanskje min største fugleopplevelse til dags dato – en jublende opplevelse! Jeg fant reiret tidlig i hekkeperioden, og dro tilbake da haukene hadde fått unger. Jeg hadde lånt et par klatresko, og klatret opp i et nabotre for å ta bilde av hønsehaukunge. I reiret fikk jeg se en nesten flyvedyktig hønsehaukunge, med ring på ett bein! Da skjønte jeg at her foregikk det noe, og det ble inngangen til å bli kjent med andre fuglefolk i Elverum og ornitologisk forening. Da skjøt læringskurven til himmels. Jeg hadde levd litt på siden av dette miljøet, siden jeg tok musikkutdannelse.

Da jeg vendte tilbake til Elverum tok jeg kontakt med NRK. Jeg

Foto: Jens Petter Larsen.

Trond med filmkameraet klart der han trives best - i barskogen.

fikk låne opptaksutstyr og gikk ut for å fange naturlyd. Det var spennende å få opptak av rovfugllyder, og jeg lagde små radioinnslag rundt dette. Det ble godt mottatt, selv om jeg ikke hadde utdannelse innen radio. Jeg fikk noen vikariatstillinger og ble senere tilbudt jobb som radiojournalist. Etter hvert tok jeg kontakt med Hans Christian Alsvik i NRK TV for å høre om jeg kunne lage naturstoff for naturredaksjonen. Jeg leverte noen innslag, og ble etter hvert en del av denne redaksjonen i TV.

Hva filmet du på?

I min første tid i Naturredaksjonen var det bare Arne Nævra som filmet på super 16 mm film, mens vi andre filmet med det som den gang fantes

av videoutstyr. Jeg fikk ikke lov til å ta i kamera selv, men måtte stå ved siden av filmfotografen og peke på hva han skulle filme. Etter hvert fikk jeg overbevist folkene i NRK

om at dette ikke var noen hensiktsmessig måte å jobbe i naturen. Da var det bedre at jeg kunne filme selv. Til slutt fikk jeg filme selv, og siden har jeg gjort alt på egen hånd.

NRK-serien om musenes rolle i økosystemene er tilgjengelig på NRKs nettsider.

Sjsermdump fra NRK TVs nettsider.

Foto: Egil Ostby.

Trond Berg er en dyktig treklatrer. Her er han på vei for å kontrollere et kvistreir.

Som musiker er Trond i en særstilling, for han lager selv musikken til de programmene han lager. Da oppstår ikke problemer med opphavsrett.

Egentlig er jeg en fusker i faget i forhold til det jeg holder på med, for jeg har ingen utdannelse i filmarbeid, med unntak av musikken!, sier Trond. Men mens jeg har jobbet med filming som yrke, så har jeg også hatt fuglene som hobby ved siden av. Det jeg har gjort på hobbybasis som ornitolog har gitt meg mulighetene for å filme, for jeg hadde aldri funnet og oppdaget det jeg filmer uten denne ekstra naturinteressen. Ringmerking har gitt en viktig inngang til det lokale

fuglelivet i Hedmark, som jeg også har hatt veldig nytte av profesjonelt. Jeg har laget programmer fra hele landet, men de siste 10-20 årene har jeg forsøkt å fokusere mest på barskogsmiljøet. Egentlig er jeg ikke så interessert i mye reiseaktivitet.

Hvorfor mus, Trond?

Når du er interessert i et dyr, så blir du lett interessert i alt som påvirker det dyret. Er du interessert i ørret, så blir du interessert i vårfluer, og er du interessert i elg, så blir du lett også opptatt av rogn, osp, selje og furu, for det er jo det elgen spiser. Hvis du er veldig opptatt av rovfugl og ugle, så skjønner du fort at mus er helt avgjørende

for å forstå disse dyrene. Da blir jo musene interessante i seg selv. Slik er jo naturen, du trenger ikke å stoppe ved en artsgruppe. Når du begynner å se på musene, eller smågnagerne som gruppe, så ser du også hvilken enorm innvirkning disse små dyrene har på resten av naturen. Dermed forstår du så mye av resten av naturen når du forstår musenes dynamikk. En annen god ting med mus er at det er overkommelig å lære seg alle artene. Det er mye vanskeligere å bli kjent med alle rovfuglene og ugler enn å lære seg alle smågnagerne. En liten innsats, og så har du det.

Hva ønsker du å formidle med det du lager?

Det er to ting; forståelse og opplevelse, og de to tingene henger veldig sammen. Men opplevelsen av det vakre, det fascinerende, det spennende og det varierte sammen med den enorme kilden til kunnskap som naturen er. Jeg ønsker at folk skal bli opptatt av og glad i natur, og ganske enkelt forstå natur litt bedre. For å forstå mange av økosystemene vi har i Norge, så er det veldig nærliggende å forstå smågnagerne. Vi som tilbringer mye tid med dyr for enten å filme eller fotografere dem, begynner uvergerlig å fundere på hva det er som foregår i hodet på det dyret du holder øye med. Hvorfor gjør dyret det det gjør, og hvorfor gjør det dette akkurat nå? Når du har gjort dette lenge, så begynner du så smått å danne deg et bilde av hvordan verden fortøner seg sett med dyrets øyne. Den innsikten maner til ydmykhet. Ved å spekulere på hvordan verden ser ut for de andre artene, så begynner du å ane alt du ikke forstår, og det kan du bli ydmyk av. Det er en bra ting.

Med skjæra som nabo

Karin Moen bor på Hamar. Fra leiligheten i 3. etasje har hun utsikt mot Mjøsa, og avstanden til Skibladnerbrygga er bare 200 meter. Karin har i mange år arbeidet som leder av barnehagelærerutdanningen ved lærerskolen på Hamar. Nå er hun pensjonist. Hun har mange hyggelige naboer i leiegården der hun bor. Men det er én nabofamilie hun har spesielt glede av. I et lønnetre som står 10 meter fra verandaen har et skjærepar slått seg ned og bygd reir. Skjærene er i mars og april travelt opptatt med å bygge reir. De frakter kvister fra nabolaget og jobber iherdig med å lage et tett kvistreir. Det er seks år siden skjærene slo seg ned i lønnetreet og bygde det første kvistreiret. Hvert år senere har skjæreparet bygd nytt reir oppe på det gamle. Karin, som følger interessert med på byggearbeid, undrer seg over at skjærene ikke reparerer på de gamle reirene. Skjærene bygger hvert år nytt reir oppe på fjorårets reir.

Blir du forstyrret av skjærene?

Nei, det er spennende å følge med på livet ved skjæreiret. Noen ganger har jeg vært vitne til at skjærene har jaget bort innpåslitne kråker. Da hører jeg at ting skjer. Litt ekstra liv er det når skjæreungene er i ferd med å forlate reiret. Jeg følger spent med på ungene som kryper ut av reiret og skal lære å fly. Karins skjærehøyblokk er ikke uvanlig. Fuglevennen har fått flere tips om flere meter høye skjæreireir. Skjæra har også blitt kalt menneskets venn. Dette fordi den bygger reir på steder der folk til daglig ferdes. Kanskje spesielt der det er mye folk. Skjæra føler seg trygg nær folk. Hønsheuk og andre rovfugler jakter ikke så ofte på slike steder.

Utenfor Stortinget i Carl Johans gate i Oslo har skjæra bygd reir der det ferdes folk døgnet rundt. Ganske spesielt er det at skjæra har bygd reir inne i portrommet mellom Aschehoug og Gyldendal forlag midt i sentrum av Oslo. Inne i dette portrommet er det et tre, men her har skjærene holdt til i mange år. Kvistene til reiret må fuglene frakte ganske langt. Kanskje helt fra parkområdet mellom Stortinget og Slottet. På Stange jernbanestasjon i Hedmark har skjæra reir på perrongen. Folk ferdes til og fra toget med sine koffertene uten at skjæra tilsynelatende bryr seg om det. På Gjøvik i Strandgata har et skjærepar bygd reir i et lite tre som står i midtfeltet mellom to kjøreretninger. Skjæra er jo også kjent for at den kan pynte reirskåla med

Foto: Ingrid Vidar Vedum

blanke ting. Det er mange historier om folk som har dekket på kaffebordet i hagen, og plutselig er en av sølvskjeene borte. Senere ble de funnet igjen i et skjæreireir. Skjæras vane med å pynte reir med blanke ting kan slå ut på flere måter. I et skjæreireir var reirgropa pyntet med sølvpapir som fuglene hadde samlet og lagt fint sammen. En mann som satt og leste avisene i hagen hadde lagt fra seg brillene. Plutselig var de borte. Brillene ble funnet igjen i et skjæreireir i hagen. Karin som gleder seg over skjæra, ble overrasket første gang hun oppdaget at skjærene bruker hele reiret. De lager ikke en tett bunn i de nye reirene på toppen. Karin ser gjennom det tynne kvistlaget i veggene at skjærene smetter inn i reiret på toppen for noen ganger å bevege seg helt ned til reiret i bunnen. Skjærene må ha laget en tunell eller kanskje en slags trappeoppgang i høyblokken.

Sjelden fugl eller unormal gulspurv?

Over: Den uvanlige, gulspurvliggende fuglen i Trondheim. På bildet under sitter den sammen med en gulspurv hann og en grønnfink hann.

Fotografier s. 24: Bente Seljestokken.

De fleste spørsmål om artsbestemmelse av fuglebilder på Fuglevennens spørresider, handler om forholdsvis vanlige fuglearter. Nå og da avsløres sjeldenheter gjennom disse spørsmålene, men noen ganger kan bildene skape riktig hodebry. Den 16. februar dukket fuglen på bildet over opp på spørresidene. Første reaksjon var at dette måtte være en av de andre buskspurvartene i Europa, og hekkspurv var den som lignet mest. Imidlertid ligner den ikke fullstendig, og etter nøyere granskning

ser det ut til at dette er en krysning mellom gulspurv og en av de andre buskspurvvene. Her er henvendelsen fra Bente Seljestokken, og bilder av artene som er aktuelle å sammenligne med.

Denne holder til i i Trondheim for tida (februar 2021) og besøker hagen min på foring jevnlig. Den kommer sammen med masse gulspurv. Er det en gulspurv eller en hybrid? Jeg delte bildet på Fugl og ID-siden på Facebook for en ukes tid siden. Mange mente at det var en hybrid mellom hvithodespurv og gulspurv. En mente at det var hybrid mellom gulspurv og hekkspurv, mens et par fuglefolk mener det er gulspurv. Jeg er bare forvirret, og veldig nysgjerrig og interessert. Det er jo kjempeartig. Den skiller seg veldig ut. Jeg sitter mye på post på trappa, og har hatt noe besøk av fugletittere/ornitologer, og det er gøy. Min egen kikkning i boka sa meg at den lignet hekkspurv og sibirspurv, det var da jeg først så den. Legger ved et par bilder fra 16. februar.

Bente Seljestokken

De tre buskspurvartene til høyre er nærliggende å sammenligne med. Ved første øyekast er fordelingen av mørke og hvite felter i hodet veldig like hos hekkspurv og fuglen fra Trondheim. Men også hvithodespurven nederst til høyre har de samme fordelingene mellom lyse og mørke felter. Hekkspurven hører til i middelhavsområdet, og er aldri funnet i Norge. Det er derimot hvithodespurven, som er en sibirsk fugleart. Også tidligere er det funnet hybrider mellom den og gulspurv i Norge. Konklusjonen er at den uvanlige buskspurven i Trondheim må være en krysning mellom gulspurv og hvithodespurv. Svarthodespurven (i midten) finnes rundt Svartehavet og østover, og er nok ikke innblandet her.

Hekkspurv

Foto: Morten Karsbergen.

Svarthodespurv

Foto: Roar Solheim.

Hvithodespurv

Foto: Morten Karsbergen.

Nye høyder og bunner i Hagefugltellingen

Fotografier s. 26: Roar Solheim.

Rødstrupa er en kjærkommen hagegjest. I år dro mange rødstruper nytte av fôringsplassene, hvor de fant mat da vinteren viste seg fra sin strengeste side.

Årets hagefugltelling nådde nye høyder! Det ble talt og rapportert fugler fra nesten 13 000 hager og observatører. Det ble talt nesten 600 000 fugler, men i snitt var det færre fugler per hage enn tidligere. Mange har rapportert om tomme fôringsplasser og fugler som tilsynelatende har forsvunnet på sen vinteren. Kan dette være del av en nedgang i fuglebestandene, eller er det andre forklaringer til disse observasjonene?

I snitt ble det talt opp 44 fugler per hage i 2021. Det gjør denne vinteren til et bunnår. I tidsrommet 2008—2019 lå snittet på 53 fugler, så årets tellinger viser en tydelig nedgang. Mye av dette kan nok forklares med at det var få finkefugler som grønnfink og bjørkefink på fôringsplassene i vinter. Disse fuglene opptrer invasjonsartet i varierende antall fra år til år, og forrige vinter opptrådte begge artene i store mengder.

Svarttrost og rødstrupe opptrådte derimot i større antall enn tidligere. Dette har trolig sammenheng med at det var mye snø og kaldt over hele landet fra begynnelsen av januar og til midten av februar. Mange svarttroster og rødstruper prøver å overvintre, særlig i kystnære strøk. Når bakken dekkes av snø, og kulda dominerer, har disse fuglene stor glede av maten på alle fôringsplassene rundt omkring i landet. I Stavanger og Bergen ble det sett svarttrost i nesten 100 % av alle hagene. På landsbasis ble svarttrost rapportert fra 53 % og rødstrupe fra 44 % av alle hagene. Dermed ble 2021 et uvanlig år for disse to fuglene i hagefugltellingens historie.

Grønnfinken ble sett i 34 % av hagene. Dette er en nedgang fra perioden 2008—2020, da grønnfink i snitt ble sett i 41,5 % av alle hagene. Grønnfinken har gått

Svarttrosten opptrer i mange hager, og besøker gjerne fôringsplassene når de kan plukke mat på bakken. Men mange har problemer med å gjenkjenne hunnfuglene av svarttrost, som er brune med mørkere flekker på undersiden (bildet over). Også unge hanner med helt mørkt nebb skaper av og til hodebry, siden de fleste bøker viser bilder av gamle hanner med guloransje nebb.

kraftig tilbake i antall, mest trolig på grunn av en sykdom som kalles gul knop, som spesielt rammet denne arten for noen år siden. Også meisene opptrådte i lavere antall i år enn tidligere. Selv kjøttmeisen, som er en av de vanligste artene, viste tilbakegang. De typiske skogsmeisene som svartmeis, granmeis og toppmeis går også tilbake, noe mange registrerer både på fôringsplassene og ute i skogen rundt omkring i landet.

Toppmeisen blir stadig sjeldnere å se på fôringsplassene.

Mange bilder til fotokonkurransen

I år arrangerte NOF for første gang en fotokonkurranse i sammenheng med hagefugltellingen. Alle kunne laste opp bilder, og det ble et imponerende antall bidrag. Hele 2300 bilder av fugler og foringsplasser ble lastet opp, og det var ikke lett å plukke ut vinnerne! Her er noen av vinnerbildene. En større oversikt finner du hvis du går inn på nettsiden: https://www.fuglevennen.no/arkiv/?vis=oppslag&cop_id=1575. Bildet som vant, ei spurveugle som nesten er helt begravd i løssnøen, er gjengitt på baksiden av dette nummeret av Fuglevennen.

Det uvanlige bildet av flaggspett og gråspett sammen (over) ble tatt av Kjell Bekkelund i Åmot. Bildet kom på 2. plass. Bildet over til høyre av notteskrike, tatt av Anne Noddeland på Lindesnes, kom på delt 3. plass sammen med blåmeisen og fuglestatuen (til høyre), tatt av Ranveig Marie Nesse, Eigersund. Blåmeisen nederst til høyre ble trukket tilfeldig blant alle innsendte bilder, tatt av Jostein Bidtnes. I kategorien foringsplass vant Åse Marit Skjølås 1. plass med bildet under.

Nikon Monarch 3

NYHET!

Monarch 3 8x42 - kr 2699
Monarch 3 10x42 - kr 2899

Nikon Monarch 3 er en ny rimelig modell i Monarch-serien. Den er robust, kompakt, vanntett, har kort nærgrense og god optikk. En real, god basismodell med kvaliteter de fleste brukere krever av en kikkert.

Monarch 3 - 5 - 7 og HG - Ditt valg!

Folk stiller ulike krav og har ulike behov for å betale like mye for en kikkert. Men, alle setter pris på god kvalitet og et produkt som varer. Det får du alltid med Nikon Monarch. Velg mellom Monarch 3, -5, -7 og -HG.

Monarch 5 – allroundmodell
god og vanntett optikk med god nærgrense.

Monarch 5 8x42 - kr 3690
Monarch 5 10x42 - kr 3890

Monarch 7 – med ED-glass
Bedre optikk enn standard-modeller. Stort synsfelt.

Monarch 7 8x30 - kr 4090
Monarch 7 8x42 - kr 5790
Monarch 7 10x42 - kr 5990

2,5 m
nærgrense

Swarovski CL Pocket – fornyet

CL Pocket er kraftigere og litt tyngre enn lommekikkerter flest. Det gir mer stabilitet, mer lys og bedre optisk bilde. Ny modell i 2021 har fått et mer solid bro-oppheng og bedre ergonomi. Nærgrense 2,5m. Vekt 345 g.

Leveres som 8x25 og 10x25 i grønn eller antrasitt farge med tilbehørspakkene Wild Nature og Mountain.

8x25 - kr 7400
10x25 - kr 7800

Focus Junior 6x21

En enkel førstegangskikkert for barn. 6x forstørrelse er lett å holde i ro. Stort synsfelt gjør ting lett å finne. Stort fokushjul er enkelt å bruke.

To farger (blå eller grønn) - kr 249

En rimelig kikkert til barn!

PARTIVARE 20 – 40 % rabatt!

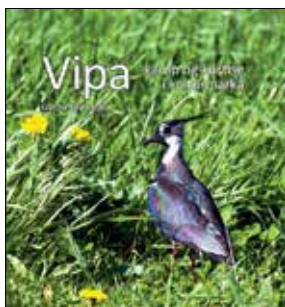
Kowa Prominar BD XD & Pentax kikkerter

Vi har tatt inn noen partier av gode modeller med priser som gir mye kikkert for pengene

Pentax AD 8x36 - kr 2290 (kr-2899)
Pentax AD 10x36 - kr 2490 (kr-3299)
Pentax Papilio 6,5x21 - kr 1590 (kr-1929)
Pentax Papilio 8x21 - kr 1690 (kr-2067)
Kowa Prominar 10x32 - kr 3395 (kr-5600)
Kowa Prominar 8x42 - kr 3495 (kr-5700)
Kowa Prominar 10x42 - kr 3495 (kr-5700)

Vipa – kamp og kurtise i kulturmarka

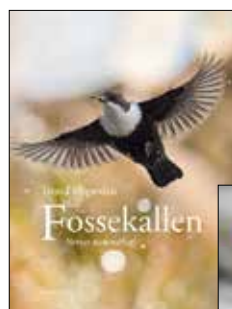
Av Gaute Grønstøl

Vipa er ein sosial fugl og ein karakterart for kulturmarka som mange er glad i. Vipa viser eit stort spenn i åtferd gjennom sesongen for å få fram ungene sine.

Gjennom foto, åtferdskildringar, forskingsresultat og anekdotar følger vi vipene på nært hald.

Pris kr 350

Fossefallbøkene samlet på tilbud

Samlet pris
kr 249

Vi setter ned prisen på Trond Øigardens to fossefallbøker *Fossekallen – Norges nasjonalfugl* og *Linn Therese og fossekallen*. En bok om artens biologi og

forskning i Norge, mest for voksne, og en barnebok der Linn Therese opplever arten. (Førpris kr 520).

T-skjorter

Mange ulike motivskjorter i vår nettbutikk!
190 g bomull i god kvalitet

Pris kr 298

Mørkeblå og mørkegrå i str. S-XXL
Lyseblå fra str. 8 år - XXL

VERN VIPA T-skjorte kr 169
Gråmelert i str fra 8 år - XXL

NOF logo

Sweaters
S-XXL

Grønn eller marineblå
Kr 398

T-skjorter
S-XXL

Svart, sandfarget, oliven & asurblå
Kr 150

Krus med Årets fugl – Gulspurv

Norsk Ornitologisk Forening har valgt å sette fokus på gulspurv, som årets fugl 2021. En kjent og kjær fugl på foringsplassen og i kulturlandskapet. Axel Thorenfeldt er motivkunstner første gang!

Vi har mange ulike Årets fugl-krus på lager.

Krusene, som er produsert ved Figgjo Porselen, kom første gang i 1994 og er av meget solid kvalitet.
Pris pr. stk. kr 170
(kr 150-170 andre år)

Pris 6 stk krus assortert kr 790

Plysfugler - meningsfulle og morsomme gaver til de små. Pr. stk kr 110, 3 stk for kr 295 kr!

Nikon Prostaff teleskop

Redusert pakkepris med stativ

Rimelige teleskop for fuglekikking, felt- og terrassebruk. Vanntett med skarpt bilde og høy synskomfort. Leveres i sett med teleskophus, okular og Manfrotto 290 stativ med Manfrotto 128 RC2 videohode. Alt til redusert pris.

Prostaff 60mm
30x okular
Manfrottostativ
Nå kr 6490

Prostaff 82mm
20-60x okular
Manfrottostativ
Nå kr 7990

Schwegler - Solide kasser i betongtre

Kassene fra Schwegler er laget av trelblandet betong. De har svært lang levetid. Passer i hage og bymiljøer. Er enkle å henge opp.

32 mm hull for fluesnapper og meiser	kr 398
50 mm hull for stær	kr 498
Dobbelthull (spurvekasse)	kr 548
Låvesvalereir (skål)	kr 298
Taksvalereir (dobbel)	kr 498

Følg med på livet i din egen fuglekasse!

Ferdigmontert sett med fuglekasse og kamera til å plugge rett i din egen skjerm.

Fuglekasse fargekamera-kit m/IR-lys for nattbilde og kabel for tilkobling til TV.

Pris kr 1790

Full HD IP-kamera kit til fuglekasse

Våre overvåkings-kit med IR og farge full-HD 1080p IP-kamera, inneholder alt du trenger for å følge med i dine egne fuglekasser.

Med IP-kamera kitet kan du få opp kamera bildet direkte på mobil. Kan sees på Apple, Android eller PC (med passende programvare). Kit med 30m kabel, uten fuglekasse.

Pris kr 1990

Fuglekasser på golfbanen i 12 år

Våren 2009 satte en gjeng fugleinteresserte golfspillere opp en serie småfuglekasser på en golfbane ved Starmoen i Elverum. Fuglevennen omtalte prosjektet i vårnummeret året etter. Her beskriver Christian Andersen, som er primus motor i prosjektet, hvordan resultatene ble i 2020.

Privat foto.

Christian Andersen sjekker en av fuglekassene på golfbanen ved Starmoen.

Fuglekasseprosjektet på golfbanen i Elverum er nå inne i sitt 13. år. Allerede 28. mars i 2020 startet feltarbeidet med inspeksjon og reparering av de 129 fuglekassene. Kjøttmeis og blåmeis er standfugler. De bor hos oss hele året. Svarthvit fluesnapper tilbringer

vinterhalvåret i Vest-Afrika, og kommer til golfbanen i slutten av april og begynnelsen av mai. Hannene kommer først, hunnene ankommer en eller to uker senere. Det var kjøligere i mai 2020 enn normalt, med snø på bakken rundt 10. mai. Det var med andre ord

Svarthvit fluesnapper (venstre) og kjøttmeis (høyre) dominerer som kassebekkere på golfbanen ved Starmoen.

Fotografier: Roar Solheim.

Naturopplevelser

Hvis du har hatt en opplevelse i naturen som du gjerne vil dele med andre fuglevenner, så kan du sende den hit. Fugler, pattedyr, insekter eller hendelser som har gjort et inntrykk på deg, hører vi gjerne om.

Fuglevennen tar i mot tekst, bilder og tegninger.

ingen gunstig innledning til hekkeseongen. I juni kom varmen. Resten av sommeren var værmessig blandet, med regn innimellom. Jeg forventet derfor en ujevn hekkeseong, først og fremst på grunn av lite larver og insekter til fuglene. Jeg besøkte golfbanen i alt 66 ganger fra slutten av mars til begynnelsen av oktober. Den aktive fugletittingen ble avsluttet etter 41 dager i midten av juli. Rensing av fuglekasser og avsluttende kontroll ble utført 30. september – 4. oktober.

Av totalt 129 tilgjengelige fuglekasser var bare 12 tomme. 117 kasser var bebodd, men noen av kassene hadde mislykket klekking (1-3 svarthvit fluesnapper, 2 kjøttmeis og 2 blåmeis). Fordeling mellom artene: Svarthvit fluesnapper 70, kjøttmeis 35 og blåmeis 12. Den prosentvise fordelingen i perioden 2009–2020 har vært relativt stabil, med anslagsvis 60 % fluesnapper, 30 % kjøttmeis og 10 % blåmeis. Fjorårets resultat var overraskende godt, de klimatiske forholdene tatt i betraktning, med beskjedent antall ubefruktede egg og døde unger i fuglekassene.

Bjørn fikk bjørn på foringsplassen!

Å legge ut mat ved huset eller hytta gir mange gleder, for oss og for dem som eter maten. Det er som regel «småfuglene» vi gjerne vil hjelpe, men vi må ta i betraktning at ikke all maten bestandig tilfaller dem vi egentlig mener å tilgodese. Skjære, nøtteskrike, mus, hare, ekorn, mår og en del andre gjester må vi bare ta med på kjøpet. Vi må se på det som en slags “bonus”.

Derfor pleier vi å henge opp mye av godsakene ved hytta slik at i hvert fall det meste skal bli spist av småfuglene. Men akkurat det hjalp jo lite da vi fikk besøk av selveste bamsen! Da ble det fort tomt, for den var jo ikke tatt med i budsjettet. Ikke nok med at bjørnen åt opp alt av peanøtter, meiseboller og solsikkefrø; den reiv også ned og ødela det som var av fuglebrett og automater, for alt som kunne lukte av mat skulle undersøkes grundig. Bjørnen hadde stått på to bein for å nå opp til det som hang høyest. Det hjalp ikke at det var brukt netting og annet metall, det var enten tygd eller revet i stykker!

Men dette var jo stas! Det skjedde en høst ved hytta vår i Trysil nesten ved svenskegrensa, altså i “bjørneland”, så helt uventa var det egentlig ikke. En bjørn hadde “vært innom” tidligere også og forsynt seg. Da den (var det samme bjørn?) kom igjen året etter, fikk vi fort opp et par viltkameraer for å forevige den celebre og sultne gjesten – for vi var jo ikke på hytta støtt og kunne følge med hele tida, dessverre. Og bjørnen kom og forsynte seg flere ganger. Til slutt måtte vi rett og slett slutte å føre et par uker. Da vandra den videre - og vi visste hvilken

Viltkamerabilder: Bjørn Føyn.

vei den hadde tatt. Noen elgjegere hadde funnet noen “ruker” i veien et par kilometer lenger sør. Møkka besto for det meste av solsikkeskall.

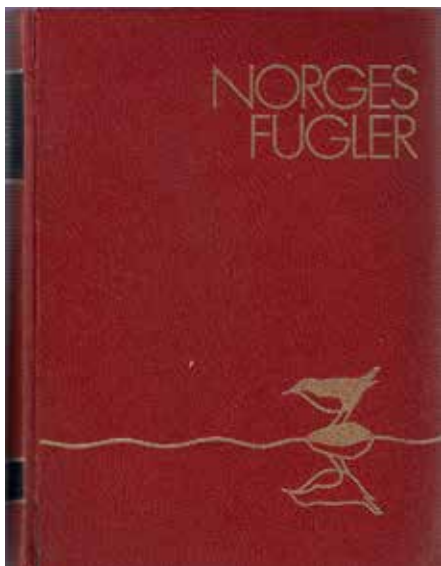
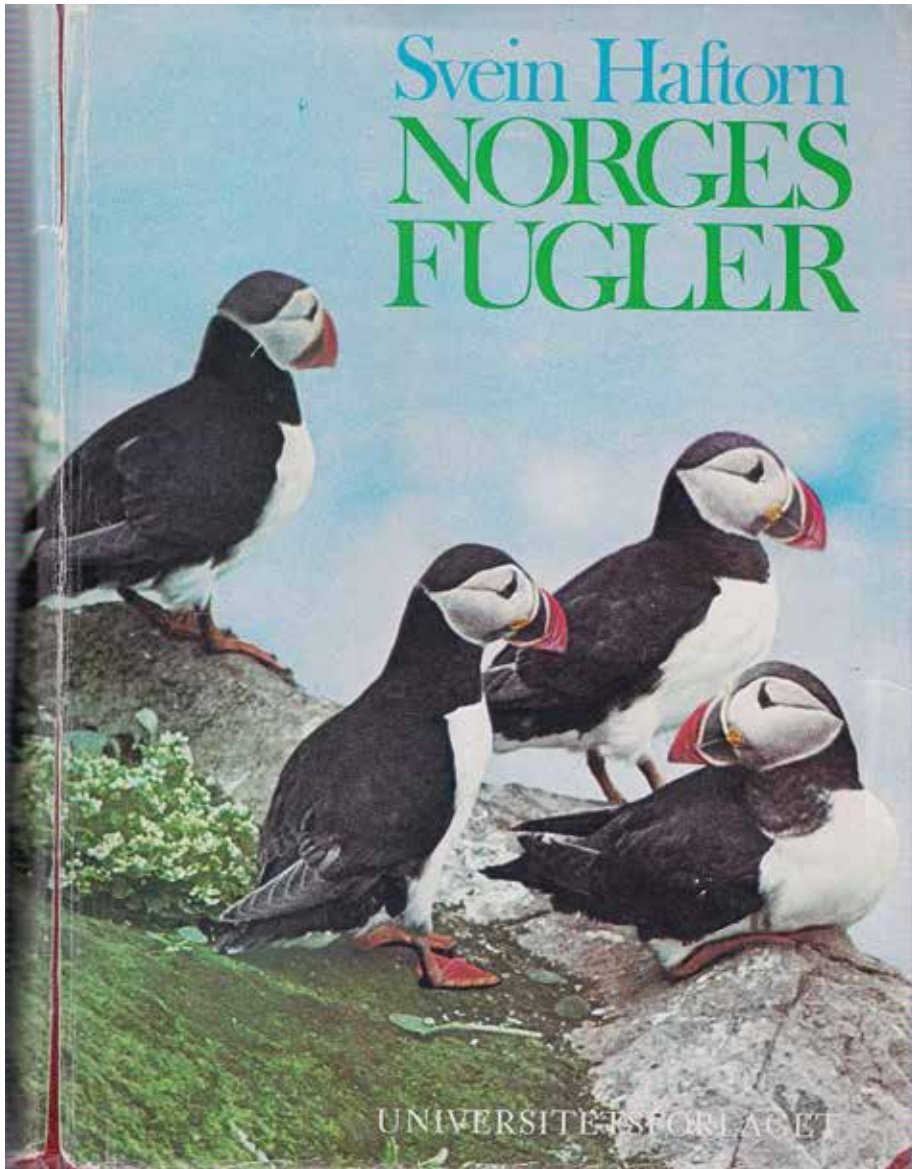
Resultatet ble noen artige bilder til hytteboka av en bjørn med hytta i bakgrunnen. Bildene minner oss på at det i grunnen er vi som er på besøk; bjørnen bor jo der!

Bjørn Føyn, Trysil

Foto: Arnhild Øien.

Fuglefolkets "bibel" fyller femti år!

Året 2021 er et merkeår i norsk ornitologisk historie. Nå er det femti år siden Svein Haftorns store bok *Norges fugler* ble utgitt. Boka var et fjell av en fuglebok da den kom, både på grunn av størrelsen og sine 862 sider. Den mest avanserte fuglehandboka på denne tiden var *Europas Fugler* (Tiden Norsk Forlag 1967). Med *Norges fugler* kom endelig en fuglebok med masse bakgrunnskunnskap om fuglenes biologi. Mål og vekt, hekketid, kullstørrelse, reirplassering og

matvaner – det meste som kunne tenkes av informasjon om fuglene for femti år siden.

Svein Haftorn ble født i Drammen i 1925, og var professor ved Vitenskapsmuseet i Trondheim. Han var en av initiativtagerne til å opprette Norsk Ornitologisk Forening, og han var ett av foreningens æresmedlemmer. Svein Haftorn døde i 2003.

Svein Haftorn la ned et stort arbeid for å samle det som fantes av kunnskap om fuglene på slutten av 1960-tallet. Ikke minst var det krevende å skaffe oppdatert oversikt over fuglenes utbredelse. Til dette samlet Haftorn opplysninger fra andre fuglefolk, og han hadde et stort kontaktnett over hele Norge. Uten disse opplysningene er det ikke sikkert at han kunne ha klart å lage utbredelseskart for hver fugleart i Norge. Bokas største svakhet er i så henseende at den mangler en oversikt med referanser for hvor Haftorn hentet sine opplysninger fra.

Mengden fuglelitteratur har eksplodert siden Svein Haftorn ga ut sin store fuglebok. For den som vil finne detaljerte opplysninger om de enkelte fugleartene, er verket *Handbook of the birds of Europe, The Middle East and North Africa – The birds of the Western Palearctic* (1977–1994) en uvurderlig kilde, selv mer enn 25 år etter at siste bind kom ut. For den som vil vite mer om biologi og systematikk for ulike familier og slekter av fugler, gir innledningskapitlene i verket *Handbook of the birds of the world* (1992–2013) mye spennende og ukjent informasjon.

Norske ornitologer har fremskaffet masse ny kunnskap om fuglene siden *Norges fugler* ble utgitt. Det er spesielt fuglenes utbredelse og forekomst som er revolusjonerende endret siden 1971. Her er de to bøkene *Norsk fugleatlas* (1994) og *Norsk Vinterfugleatlas* (2006) utgitt av NOF til stor hjelp, men i stigende grad kan en nå finne oppdaterte kart og oversikter på *Artsdatabankens* sider.

Hvert år kommer det inn mellom tre og fire tusen spørsmål til Fuglevernens nettside *Spør en ornitolog*. Mange ønsker bakgrunnsinformasjon om fuglene i Norge, som mål og vekt, kullstørrelse, reirplassering og lignende. Svarene må ofte hentes fra ulike bøker, for det er grenser for hvor mye kunnskap vi som svarer kan huske. I denne sammenheng er fremdeles Svein Haftorns store fuglebok et sentralt oppslagsverk! *Norges fugler* inneholder mye informasjon som det kan være tidkrevende å finne andre steder.

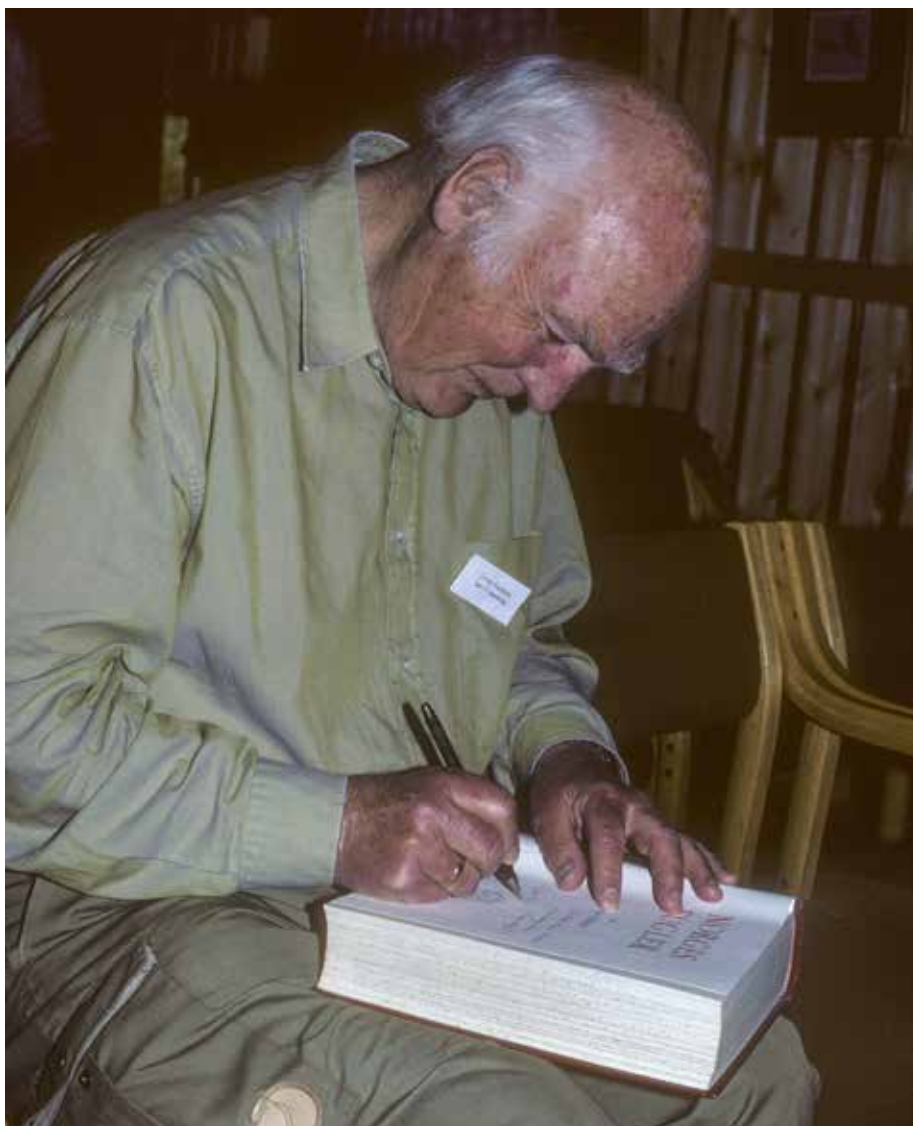

Foto: Rona Solheim.

Det er mange år siden *Norges fugler* ble utsolgt. Nå kan du være heldig å finne boka til salg i et antikvariat, men da må du regne med å betale flere tusen kroner. Heldigvis er boka lett tilgjengelig i digital form. Hvis du går inn på Nasjonalbibliotekets nettside *nb.no* kan du søke på *Svein Haftorn* eller *Norges fugler*. Da kommer boka opp slik at du kan bla og lese i den på din egen PC. Prøv det neste gang du lurer på noe om en av fugleartene i Norge.

Kattuglas forekomst i Norge slik det framkommer ved søk på Artsdatabankens nettsider (i farger), og utbredelseskart i Haftorns Norges fugler (lengst til høyre i gråtoner). For kattugla er det stort samsvar i utbredelse gjennom 50 år.

Svein Haftorn signerer sin store fuglebok under NOFs fagseminar om fuglekasser i Trysil, 21. mai 2000.

Tre år, 10 000 deltagere og 6000 fuglekasser!

I 2018 startet NOF, Naturvernforbundet og Miljøagentene prosjektet *Oppdrag fuglekasse*, med økonomisk støtte fra Sparebankstiftelsen DNB. Her forteller Martin Eggen (NOF) og Hanna Nyborg Støstad (Naturvernforbundet) om prosjektet, som har fått støtte til å fortsette til 2022.

Foto: Finn Hauge

Forventningsfulle fuglekassesnekrere ved Ilene natursenter, Tønsberg.

Hvordan forvandle noen planker og 10-15 skruer til et akkurat passe velutstyrt hjem til en liten fluesnapperfamilie, og hvilken motivasjon ligger bak en slik handling? Fra tanke til handling og ferdig resultat handler det både om nysgjerrighet og omsorg for det som rører seg utenfor vår egen husvegg.

For mange barn og unge, og ikke rent få voksne, er produksjon og opphenging av en fuglekasse en vei inn i fuglenes verden – en verden fylt med ny kunnskap og fascinasjon. I *Oppdrag fuglekasse* står dette i fokus, ikke minst gjennom å arrangere fuglekasseverksteder.

Alle lokallag kan søke om midler til å arrangere fuglekasseverksteder som er åpne for alle, og det er en av bærebjelkene i prosjektet. *Oppdrag fuglekasse* har vært veldig populært blant lokallagene til alle de tre organisasjonene, skapt mye aktivitet, og svært mange nye hjem for fuglene. Rapportene fra lokallag i hele landet forteller at de har samlet rundt 10 000 deltagere som har snekret mer enn 6 000 fuglekasser! Vi har hatt arrangementer gjennom hele året i hele Norge – fra Alta til Kragerø, fra Veitvet til Askøy. I tillegg ser vi stor aktivitet på sosiale medier, særlig i Facebook-gruppa, hvor det er over 3 000 medlemmer og stor aktivitet med jevnlig poster.

I første runde av *Oppdrag fuglekasse* brukte vi en del av midlene fra Sparebankstiftelsen DNB på å sette opp en nettside. Her er det både oppskrifter på ulike typer kasser, instruksjonsvideoer for lagning av fuglekasser og muligheter til å sende inn bilder av egne kasser. Det er også her vi administrerer alt materiellet og har søknadsskjema til lokallag og andre deltagere. Nettsiden hadde 52 000 unike brukere og 126 000 sidevisninger i 2020, som er en økning på 108 % fra 2019. Det var også nesten en dobling av brukere fra 2018 til 2019, så det er en stor og økende interesse.

Hovedpoenget med *Oppdrag fuglekasse* er å skape positive naturopplevelser og naturbaserte barne- og ungdomsaktiviteter. Gjennom å lage og henge opp fuglekasser kommer man fuglene tett inn på livet, og man lærer om de ulike artene og deres krav og levested. Aktiviteten gir dermed mye læring om hvordan alle de små brikkene i naturen henger sammen, og man får en økologisk forståelse som inspirerer mange til å fortsette å interessere seg for naturen og arbeide med å ta vare på den.

Praktisk arbeid (snekring, planlegging osv.) og mestringsfølelsen man kjenner når fuglekassa blir akseptert av fuglene, skal ikke undervurderes. Opphenging av fuglekasser er dessuten naturvernarbeid, fordi det er mangel på hulrom i skogen som følge av få gamle trær og få spetter (sammenlignet med naturskoger, der man ikke driver så aktiv skogdrift og flatehogst). Det er en særdeles viktig effekt av prosjektet, og har bidratt til hekkesuksess for svært mange fugler.

Nå håper vi du vil være med på *Oppdrag fuglekasse*, enten som privatperson eller ved å arrangere et fuglekasseverksted sammen med et av lokallagene i de tre organisasjonene. Slik sprer vi kunnskap og fugleglede, og kanskje får vi noen nye medlemmer også? Prosjektet ruller videre, og nå har også NOFs egen butikk *Natur og Fritid* kommet med som sponsor.

Fuglekassesnekring i Elverum.

Kanskje DU er en av de heldige som får svartvit fluesnapper som hekkefugl i en av dine kasser?

NOFs aktivitetskalender mai og juni 2021

Våren er normalt en svært aktiv periode i foreningslivet i NOF. Koronapandemien fortsetter å legge sine begrensninger på aktivitetene våre, men like fullt kan vi presentere mange turer og møter i denne kalenderen. Følg med på vår nettbaserte kalender for å få oppdatert informasjon: birdlife.no/organisasjonen/kalender/

NASJONALT

Lørdag–søndag 29.–30. mai

Fuglenes dag over hele landet. Se den enkelte avdeling for arrangementer.

OSLO OG AKERSHUS

Lørdag 1. mai

04.30–12.00: Tur NOF avd. Oslo og Akershus (NOF OA). *Årnestangen*. Årnestangen ligger i Nordre Øyeren naturreservat – Nord-Europas største innlandsdelta. På denne tiden håper vi på lavvann og store sandbanker – et eldorado for vadere, ender og annet snadder! Fremmøte: P-plassen i enden av Årnesvegen. Turlleder: Lars Petter Marthinsen.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1110

Søndag 2. mai

05.00–09.00: Tur NOF avd. Oslo og Akershus (NOF OA). *Et annerledes Oslo - fuglekikking i Frognerparken*. Opplev et Oslo du ikke visste eksisterte! Ved gode forhold vil vi se og høre 20–30, ja kanskje helt opp mot 40 ulike arter. Fremmøte: Hovedinngangen til Vigelandsparken. Turledere: Håkan Billing, Ole Vignes.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1111

Onsdag 5. mai

18.00–20.30: Tur NOF Asker og Bærum lokallag. *Fugletrekk på Brønnøya*. Brønnøya er en perle i Oslofjorden, uten biltrafikk. Her finner vi også det fine våtmarksområdet Viernbukta. Fremmøte: P-plassen i Søndre vei, Nesøya. Turlleder: Bård Kyrkjedelen.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1112

Blir det like stor koronaavstand på turene i 2021, og må vi fortsatt avlyse turer? Her fra NOF avd. Oslo og Akershus (NOF OA) sin tur til Aurskog-Høland 18. april 2020. Foto: Svein Dale.

Søndag 9. mai

07.00–11.00: Tur NOF Drøbak-Frogn lokallag. *Seiersten skanse*. Området rundt Seiersten skanse ved Drøbak er en av Frogns vakreste lokaliteter. Rusleturen i Seierstenskogen ender ved kanonbatteriet ca. kl. 11.00. Fremmøte: Follo museum. Turledere: Ståle Dahlberg, Per Morten Groth.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1113

Søndag 9. mai

10.00–13.00: Tur NOF Asker og Bærum lokallag i samarbeid med Bærum elveforum. *Bærum naturfestival – fuglesangtur langs Solbergbekken (Sandvika)*. Solbergbekken ble lukket i 1950 pga. forurensning, men gjenåpnet i 2017. Vi hører på fuglesang og inspiserer fuglekasser langs bekken. Det blir spennende å se om fossefall og vintererle holder til i bekken i år. Fremmøte: Parkeringsplassen ved Løkeberg skole. Turlleder: Bjørn Frantzen.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1121

Onsdag 12. mai

18.00–20.30: Tur NOF Asker og Bærum lokallag. *Stovivannet*. Vannet er omgitt av variert skog og landbruk – gunstig for trekkende fugler. Fremmøte: Kveisegata, nord for vannet. Turlleder: Bjørn Olav Tveit.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1115

Søndag 16. mai

07.00–11.00: Tur NOF Nittedal lokallag. *Nitelvas sumpskog*. Turen går langs Nitelva fra Mosenteret til Gaustadmåsan og tilbake igjen. Ta på fottøy som tåler våte partier! Husk mat og drikke. Fremmøte: Prøysentorget (Mosenteret). Turlleder: Éric Roualet.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1114

Onsdag 19. mai

18.00–20.30: Tur NOF Asker og Bærum lokallag. *Dælivannet*. Vi går en runde rundt Dælivannet og opplever det mangfoldige fuglelivet i skogen, i våtmarken og kulturlandskapet. Fremmøte: P-plassen på Steinskogen gravlund i Bærum. Turledere: Knut Eie, Ann Torill Halvorsen.

oa.birdlife.no/aktiviteter/1116

Søndag 23. mai

08.00–17.00: Tur NOF avd. Oslo og Akershus (NOF OA). *Naturbussen*. Naturbussen tar oss til fem av de mest spennende grønne lungene i Oslo by.

NOFs årsmøte er avlyst

På grunn av koronapandemien har NOF valgt å avlyse det planlagte årsmøtet 23.–25. april. Ny informasjon om årsmøtet vil komme på vårt nettsted birdlife.no.

Arrangementet er gratis og åpent for alle. Påmelding er ikke nødvendig. Så ta med hele familien for en urban fugletur med Naturbussen! Både ornitologer og botanikere er klare til å guide deg rundt. Fremmøte: Hovedinngangen til Vigelandsparken (retur til samme sted). Turleder: Håkan Billing.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1117

Onsdag 26. mai

18.00–20.30: Tur NOF Asker og Bærum lokallag. *Semsvannet*. Vi tar runden rundt Semsvannet og opplever fuglene i et vakkert og særpreget natur- og kulturlandskap. Kanskje får vi med oss toppdykker, lommer og svaler. Fremmøte: Utfartsparkering Sem, Holtsmarks vei. Turledere: Knut Eie, Ann Torill Halvorsen.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1118

Lørdag 29. mai

10.00–13.00: Tur NOF Asker og Bærum lokallag i samarbeid med Bærum elveforum. *Bærum naturfestival – fuglesangtur ved Engervannet og Kloppa naturreservat*. Vi går fra Sandvika, videre langs Engervann og inn i Kloppa naturreservat for så å returnere til Sandvika. Fremmøte: P-plassen øst for Coop Extra. Turleder: Terje Bøhler.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1122

Søndag 30. mai

08.00–10.30 fugletur; 10.30–12.30 aktiviteter i Nesoddparken; 12.30–13.30 ringmerking: Ansvarlig er NOF Nesodden lokallag i samarbeid med Nesoddparken og Miljøhagen. *Fuglenes dag Nesodden*. Vi begynner med fugletur, og går gjennom eikeskogen ved Røer gård og gjennom naturreservatet Sørbyaskogen. Resten av dagen vies aktiviteter i og ved Nesoddparken, med blant annet fuglerebusløp og kunstaktiviteter. Det serveres mat og drikke, og avsluttes med ringmerking av fugleunger i Nesoddparken ved Jan Erik Røer. Fremmøte: Nesoddparken. Ansvarlige: Ellen Andreassen, Hans Tjernshaugen.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1119

Søndag 30. mai

11.00–16.30: *Fuglenes dag ved Østensjøvannet*. Ansvarlig er NOF avd. Oslo og Akershus (NOF OA). *Fuglenes dag* markeres hvert år over hele landet, mot slutten av mai eller i begynnelsen av juni. Ved Østensjøvannet skjer det mange spennende og morsomme ting

Koronatur med NOF OA til Årnestangen 2. mai 2020. Foto: Lars Petter Marthinsen.

rundt Fugleteltet og mange andre stand. Det blir korte fugleturer, foredrag, testing av kikkerter, salg av litteratur, minikurs og fuglerally. Eget aktivitetstelt for barna! Fremmøte: Østensjøvannets vestsida sør for fugleskjulet. Ansvarlige: Håkan Billing, Finn Gulbrandsen.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1120

Fredag 4. juni

21.00–02.00: Tur NOF Nittedal lokallag. *Kommunefugltur i Nittedal med nattsangere*. Nittedal har dverglo som kommunefugl. Vi starter kvelden med fokus på dverglo, og besøker en lokalitet. Når kvelden går over i natt håper vi å få oppleve sangen til myrsanger, busksanger, åkerrikse og andre godbiter. Fremmøte: Prøysentorget (Mosenteret). Turleder: Tor Skjetne.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1123

Onsdag 9. juni

18.00–20.30: Tur NOF Asker og Bærum lokallag. *Engervannet*. Dette er en spesiell innsjø bestående av brakkvann. Fuglelivet her er rikt, og mest kjent er isfuglene som hekker like ved, og som jevnlig ses på matsøk i vannet. Fremmøte: P-plassen øst for Coop Extra. Turledere: Bjørn Frantzen, Knut Arne Nygård.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1124

Torsdag 10. juni

22.00–02.00: Tur NOF avd. Oslo og Akershus (NOF OA). *Kommunefugltur: Åkerrikse i Nordre Follo*. Nordre Follo er en av kjernekommunene for åkerrikse i Akershus. Vi lytter selvsagt ikke bare etter åkerrikse, men også etter andre nattsangere. Fremmøte: Utenfor Felleskjøpet på Holstad. Turleder: Morten Gaathaug.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1125

Søndag 13. juni

09.00–13.00: Tur NOF Drøbak-Frogn lokallag. *Årungen*. Rundt Årungen i juni er det mange spennende sangfugler. Vi satser på å høre rosenfinkens vakre sang, og kanskje også nattergal. Fremmøte: P-plassen ved Vestvika. Turledere: Ståle Dahlberg, Per Morten Groth.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1126

Onsdag 16. juni

22.00–02.00: Tur NOF Asker og Bærum lokallag. *Nattravntur i Hurum*. Hurum er fra 2020 innlemmet i Asker kommune, og er derfor et nytt og ubeskrevet blad for NOF OA/AB. Her er mange viktige fugleområder, deriblant flere steder med nattravn. Fremmøte: Asker st., Lensmannslia P-plass. Turleder: Bård Kyrkjedelen.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1127

Fredag 18. juni

21.00–05.00: Tur NOF avd. Oslo og Akershus (NOF OA). *Nattsangertur i kano langs Leira*. En annerledes nattsangertur! Turen begynner ved Leirsund, og ender ved Tangen brygge i Nylandsvegen. Vi koordinerer transporten mellom start- og endestedet. Fremmøte: Tangen brygge, Rælingen. Turleder: Håkan Billing.
oa.birdlife.no/aktiviteter/1128

HEDMARK

Søndag 9. mai

10.00: NOF Elverum lokallag arrangerer *Fuglesangtur/sjekk av kattuglekasse i Hernes*. Oppmøte kl. 10.00 på gamle butikken, Grinda, nå treningssenter. Påmelding til kontaktperson Trond Voldmo (41 41 34 56). Ta gjerne med

litt mat og en termos, og så tar vi en rast sammen etter turen hvis det er vær til det.

Fredag 4. juni

21.00: NOF Elverum lokallag arrangerer *nattsangertur*. Oppmøte Skogmuseet kl. 21.00. Påmelding: Egil Østby (94 83 81 76).

Torsdag 17. juni

17.00: NOF Elverum lokallag arrangerer *rovfuglmerking*. Oppmøte Skogmuseet kl. 17.00. Påmelding: Trond Berg (95 17 72 98).

TELEMARK

Søndag 23. mai

08.00–12.00: NOF Grenland lokallag: *åpne tårn i Børsesjø*. Oppmøte: Fritt valg – det gamle tårnet, eller det nye Amfiet. Besøk gjerne foreningens lokaler: Gamle Siljanveg 28, like ved fugleamfiet. Opplev fuglelivet på nært hold. Her blir det både holdt utkikk etter fugler, og det blir ringmerking av fugler om været tillater det. Amfiet er universelt utformet i første etasje, det er derfor mulig for rullestolbrukere å ta seg dit. HC-parkering finnes like ved. Ellers er det mulig å sykle til Amfiet og et godt stykke mot det gamle tårnet ved hjelp av stiene i Gjerpenshavna bygdepark. Ta gjerne med kikkert og fuglebok. Husk varme klær og litt niste. Lokallaget stiller med et begrenset antall teleskoper og kikkerter til utlån. Tårnene er bemannet av frivillige med tilhørighet til NOF Grenland lokallag.

AUST-AGDER

Tirsdag 4. mai

18.00–21.00: NOF avd. Aust-Agder med *fuglesangtur til Sagvannet*. Oppmøte på parkeringsplassen ved Bjorbekk kirke kl. 18.00. Vi går fra Bjorbekk kirke, opp forbi gartneriet til Lilleelva og rundt nedre og midtre Sagvann. Turen varer ca. 3 timer. Kontaktpersoner: Kjell Woxmyhr (41 63 91 84) og Helge Venaas (99 02 11 36).

Mandag 10. mai

18.00–20.00: NOF avd. Aust-Agder med *fuglesangtur i Høvåg*. Oppmøte ved Høvåg skole kl. 18.00. Turen varer ca. 2 timer. Kontaktperson: Jan Helge Kjølstedt (95 03 13 29).

En spettetur hører våren til. Gråspetten er en av artene du kan møte. Foto: Harald Dahlby.

Søndag 23. mai

10.00–13.00: NOF avd. Aust-Agder med *tur til Havsøy*. Vi håper på fint vær og tar turen til Havsøy for å se på fugler. Møt opp på brygga ved Havsøysund på Hisøya kl. 10.00. Turen varer ca. 3 timer. Preben Jørgensen skysser folk over med båten sin. Ta med redningsvest, niste, drikk og kikkert/teleskop hvis du har. Kontaktperson: Preben Jørgensen (99 42 08 05).

VEST-AGDER

Søndag 9. mai

07.00: NOF Kristiansand og omegn lokallag med *tur til Lista*. Vi besøker igjen dette spennende og fuglerike området der man aldri vet hva som kan dukke opp. Muligheter til å få se sjeldne arter i tilknytning til hav og vidder er absolutt til stede. Transport foregår med private biler. Prisen er kr 100. Frammøte ved jernbanestasjonen kl. 07.00. Turledere: Hans Kristian Fjeldsgård (47 65 75 08) og Rolf Sunde (41 93 16 23).

Onsdag 19. mai

18.00: NOF Kristiansand og omegn lokallag med *fuglesangtur til Kvernhusvann*. Søgne har mange fuglerike og spennende kulturlandskap. Frammøte på parkeringsplassen ved krysset Årosveien-Krossenveien kl. 18.00. Turledere: Øyvind Fjeldgård (45 21 81 78) og Fredrik Tjessem (93 49 81 17).

Onsdag 2. juni

18.00: NOF Kristiansand og omegn lokallag med *fuglesangstur til Havlimyra*. Dette er et nytt område vi vil besøke denne sommerkvelden. Turlederne lærer oss om fuglesang, og forteller om de fuglene vi hører. På alle fuglesangturene blir det rastepause. Oppmøte ved Havlimyra skole kl. 18.00. Turledere: Odd Tobiassen (45 63 42 02) og Rolf Sunde (41 93 16 23).

ROGALAND

Mandag 10. mai

19.00: Tur NOF Stavanger og omegn lokallag til Grudavatnet. Oppmøte Vasshus kl. 19. Kontaktperson: Stein Tofte (41 76 04 67).

Fredag 4. juni

21.00: Nattsangertur NOF Stavanger og omegn lokallag. Turleder: Lars Otto Eliassen. Oppmøte Vasshus kl. 21.00.

HORDALAND

Lørdag 8. mai

08.00–15.00: Medlemstur NOF Bergen lokallag. For mange vil det være en ny

Visste du at NOF tilbyr avtalegiro?

Vi anbefaler alle medlemmer å benytte seg av avtalegiro for å betale medlemskontingenten til NOF. Det er både enkelt og miljøvennlig, og så unngår man irriterende purringer. Let opp «Norsk Ornitologisk Forening» i din nettbank, og inngå en avtale om avtalegiro med oss. Hvis du inngår en slik avtale vil denne tas i bruk ved fakturering av neste års medlemskontingent.

opplevelse å drive med det som kalles «skåding» etter sjøfugler. Dette går ut på å kikke ut på havet i teleskop, og forsøke å finne sjøfuglene som er på trekk. Påmelding til turlleder Terje Hansen (92 06 33 31) innen kl. 20 fredag 7. mai.

Tirsdag 11. mai

18.00–20.00: Møte Hardanger lokallag. Sted: Odda Frivilligsentral, Røldalsvegen 56, 5750 Odda. Programmet er ikke klart.

Fredag–søndag 11.–13. juni

Årsmøte NOF avd. Hordaland. Årsmøtet blir avholdt på Liseth pensjonat og hyttetun i Eidfjord. Vi jobber med å sette opp et spennende program for helgen, og håper mange melder seg på når den tid kommer. Mer informasjon kommer i NOF-kalenderen og på fuglar.no i mars/april 2021.

MØRE OG ROMSDAL

Søndag 9. mai

06.30: Tur NOF avd. Møre og Romsdal i *Moldemarka* med Øystein Wiik. Det er vår, mange trekkfugler er tilbake og i full aktivitet. Oppmøte: Kongebjørka ved Glomstua i Molde. Kontaktperson: Øystein Wiik (90 61 10 96).

Onsdag 26. mai

19.00: Tur NOF avd. Møre og Romsdal i Gløsvågen. Bli med på kveldstur i Gløsvågen i Kristiansund, og bli kjent med sangfuglene våre om våren. Oppmøte i Gløsvågen kl. 19.00. Kontaktperson: Tore Hals (97 55 34 78).

Lørdag 29. mai

15.00: Tur NOF avd. Møre og Romsdal: *Rindal rundt*. Turen starter med oppmøte ved parkeringsplassen ved Igljtjønnna kl. 15.00, der vi besøker fugletårnet. Deretter går turen rundt om i kommunen, og vi avslutter med Dalan–Fossdalen. Kontaktperson: Tor Ålbu (93 01 01 93).

Søndag 13. juni

12.00: Tur NOF avd. Møre og Romsdal til *Runde*. Runde er kjent som en av de fremste fugledestinasjonene i Møre og Romsdal, og vi får blant annet se lunde, storjo og havsule. Oppmøte ved parkeringsplassen ved Goksøyra kl. 12.00. Kontaktperson: Ingar Støyle Bringsvor (99 38 22 42).

Islo (bildet) og andre lommer er målarter for NOF avd. Møre og Romsdal på turen til Ona lørdag 24. april. Foto: Arnt Kvinnesland.

TRØNDELAG

NOF-Trondheim lokallag har ei dagturgruppe som arrangerer tur hver onsdag, utenom sommerferietida og så langt været tillater. Turene er åpne for alle. Påmelding til hlleira@icloud.com.

NORDLAND

Lørdag 1. mai

09.30/10.00: Tur NOF Bodø lokallag til *Mjønnesodden*. Oppmøte: Herredshuset kl. 09.30 / ESSO Tverlandet kl. 10.00. Vi besøker denne klassiske trekkfugl-lokaliteten som allerede tidlig på våren kan by på mange spennende fuglearter. Her kan vi se en lang rekke arter, særlig ande- og vadefugler. Turen passer godt for barnefamilier, og underveis stopper vi for en matbit. Gulnebbblom, horndykker, gravand, sjøorre, svartand, dvergspett og orrfugl er noen av de fuglearter vi kan oppleve. Turledere: Frode-Ketil Pettersen (90 89 57 16) og Øivind Mikaelen (45 40 49 34).

Strandryddedagen: Dato ikke fastsatt, mer informasjon kommer. Oppmøte: Herredshuset kl. 08.45 / Festvåg kl. 09.45. Påmelding: Tone Finstein Sandvik på RamSalten (97 10 27 57).

Søndag 16. mai

18.00/18.15: Tur NOF Bodø lokallag til *Solvøyvannet/Breiva/Osan*. Oppmøte: Herredshuset kl. 18.00 / Breiva kl. 18.15. Vi ser om storlommen har kommet på reir på Myrneset. Også orrfugleik står på programmet. I tillegg kan vi oppleve arter som bl.a. rugde. Er vi heldig kan vi se traner på Myrneset. Etter Myrneset tar vi turen til Osan.

Turen passer godt for barnefamilier. Turlleder: Helge Dypfest (91 77 17 51).

Søndag 23 mai

09.00/09.30: Tur NOF Bodø lokallag til *Fauskefjæra–Kvitblikkvatnet*. Oppmøte: Herredshuset kl. 09.00 / ESSO Tverlandet Kl. 09.30 (kan bli endret). Vi stopper først ved Tuv før Fauske. Området er en trekkfuglbiotop med mange fuglearter, og kjent som kanskje det viktigste trekkområdet i Nordland med arter som polarsnipe, svartthalespove og lappspove. Turen går videre til fugletårnet ved Fauskefjæra og avsluttes i fugletårnet ved Kvitblikkvatnet. Turlleder: Thor Edgar Kristiansen (91 16 85 20).

Fredag–søndag 4.–6. juni

Tur NOF Bodø lokallag til *Røst*. Felles-tur med Salten naturlag. Opplysning om påmelding kommer senere. Vi anbefaler at du tar med sykkel slik at du lett kan ta deg rundt på Røstlandet. Vi planlegger tur med RIB. Om været tillater kan vi dra helt ut til Skomvær og komme i land der.

Søndag 13. juni

09.00/09.30: Tur NOF Bodø lokallag til *Seinesodden*. Oppmøte: Herredshuset kl. 09.00 / ESSO Tverlandet kl. 09.30. Turen går til sørspissen av Straumøya–Seinesodden, et kjent fugleområde i Salten. Området er et reservat med brakkvann, brakkvannsdammer og kulturlandskap. I området hekker blant annet svømmesnipe. Vi stopper også ved Seinesvatnet der sangsvana hekker årlig. Turlleder: Frode Ketil Pettersen (90 89 57 16) / Øivind Mikaelen (45 40 49 34).

PRIORITY

Avsender
Norsk Ornitologisk Forening
Sandgata 30 B
7012 Trondheim

